

Nr 74

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet m. m.; given Stockholms slott den 23 februari 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifallet det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas ett av 1960 års försvarsupplysningsutredning avgivet betänkande rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet samt ett av försvarets personalvårdsutredning 1958 framlagt förslag rörande central nämndorganisation för personalvårdsfrågor m. m. inom försvaret.

I propositionen föreslås att den nuvarande försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd ersättes med en försvarets personalvårdsnämnd och en totalförsvarets upplysningsnämnd.

I propositionen föreslås att anslaget Försvarsupplysning för nästa budgetår höjes med 274 000 kr. till 480 000 kr. Huvuddelen av höjningen avses för en ökning av statens bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och för ökad medelsanvisning till försvarsgrenstidskrifterna Arménnytt, Marinnytt och Flyg vapennytt. Fjärde huvudtitelns anslag Vissa nämnder m. m., från vilket kostnaderna för hithörande nämndorgan avses skola bestridas, föreslås för nästa budgetår uppfört med oförändrat belopp, 225 000 kr.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet m. m. och anför därvid följande.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 februari 1960 tillkallade chefen för försvarsdepartementet tre sakkunniga¹ (1960 års försvarsupplysningsutredning) för att verkställa utredning rörande försvarsupplysningen. Utredningen har den 10 maj 1961 avgivit betänkande (SOU 1961: 18) rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av överbefälhavaren, efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet samt chefen för försvarshögskolan, försvarets civilförvaltning, försvarets forskningsanstalt, försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, länsstyrelserna i Jönköpings och Norrbottens län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län gemensamt med civilbefälhavaren i tredje civilområdet, överståthållarämbetet, statskontoret, riksrevisionsverket, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, försvarets personalvårdsutredning 1958, civilbefälhavarna i första, andra och fjärde civilområdena, skolöverstyrelsen, Centralförbundet Folk och Försvar, Folkpartiets ungdomsförbund, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté, Högerns ungdomsförbund, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Publicistklubben, Riksförbundet för Sveriges försvar, Samverkande bildningsförbunden, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska journalistförbundet, Svenska landsbygdens ungdomsför-

¹ Ordföranden i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, rektorn E. G. Dahlander, ordförande, led. av II kammaren, rektorn S. R. Alemyr och led. av I kammaren, redaktören P.-O. Hansson.

bund, Svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges civilförsvarsförbund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges Radio, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Tidningarnas telegrambyrå samt Tjänstemännens centralorganisation.

Med yttrandet från civilbefälhavaren i andra civilområdet har överlämnats yttranden från länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län.

Samverkande bildningsförbunden har överlämnat yttranden från Arbetsarnas bildningsförbund och Studieförbundet Medborgarskolan.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juli 1958 tillkallade vidare chefen för försvarsdepartementet numera byråchefen U. S. Rosenblad att verkställa viss översyn av försvarets personalvårdsorganisation (*försvarets personalvårdsutredning 1958*). Utredningen har den 30 november 1960 avgivit betänkande (stencilerat) rörande central nämndorganisation för personalvårdsfrågor m. m. inom försvaret.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av överbefälhavaren, efter försvarsgrenschefernas hörande, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, statskontoret, arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, ärkebiskopen, kanslern för rikets universitet, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, försvarets skolnämnd, 1960 års försvarsupplysningsutredning, riksdagens militieombudsman, Folkpartiets ungdomsförbund, Frikyrkliga samarbetskommittén, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté, Högerns ungdomsförbund, Landsorganisationen i Sverige, Samverkande bildningsförbunden, Svenska landsbygdens ungdomsförbund, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges riksidrottsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och Tjänstemännens centralorganisation.

I årets statsverksproposition (bil. 6, p. 172 och 187) har Kungl. Maj:tt föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition rörande de i förenämnda två betänkanterna behandlade spörsmålen för budgetåret 1962/63 beräkna dels till försvarsupplysning ett reservationsanslag av 600 000 kr., dels ock till vissa nämnder m. m. ett förslagsanslag av 300 000 kr.

Jag redogör nu först för tillkomsten av den nuvarande försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, nämndens ställning och organisation samt personalvårdsutredningens förslag till ändring av den centrala nämndorganisationen för personalvårdsfrågor inom försvaret ävensom för huvudinnehållet i de över förslaget avgivna remissyttrandena. Jag redogör därefter dels för den hittills bedrivna upplysningsverksamheten rörande totalförsvaret, dels för 1960 års försvarsupplysningsutrednings förslag rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet, dels ock för huvudinnehållet i de över förslaget avgivna remissyttrandena. Vidare torde jag få anmäla fram-

ställningar från myndigheter om medelsanvisning för försvarsupplysning m. m. Slutligen framlägger jag mina egna synpunkter och förslag i ett sammanhang.

II. Den centrala nämndorganisationen för personalvårdsfrågor m. m.

Inledning

Kungl. Maj:t föreslog i propositionen 1942:210 riksdagen inrättande av ett rådgivande organ i personalvårdsfrågor, knutet till försvarsstaben. Riksdagen (SU 1942:2; rskr. 1942:374) godtog icke till alla delar förslaget. Sålunda borde enligt riksdagen bildas en Kungl. Maj:t direkt underställd personalvårdsnämnd med uppgift att främja den religiösa, kulturella och sociala personalvården inom försvarsväsendet. Kungl. Maj:t utfärdade den 30 juni 1942 instruktion för försvarsväsendets personalvårdsnämnd (nr 565). Denna nämnd skulle vara direkt underställd Kungl. Maj:t.

Försvarets upplysningsutredning framlade år 1945 (SOU 1945:21) förslag om att ombilda personalvårdsnämnden till en upplysnings- och personalvårdsnämnd för försvaret. Frågan anmäldes för riksdagen i propositionen 1946:1 (bil. 6, s. 363). Departementschefen förklarade härvid att frågan behövde ytterligare övervägas. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i frågorna om nämndens ombildning och utökning med flera ledamöter. Statsutskottet (SU 1946:4, s. 138) ansåg det kunna anförtros åt Kungl. Maj:t att meddela beslut härom. Merkostnaderna måste emellertid rymmas inom anvisat anslag. Riksdagen (skr. 4, s. 41) beslöt i enlighet med utskottets förslag. Kungl. Maj:t fattade sedermera beslut om inrättande av försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd. Instruktion för nämnden utfärdades den 30 juni 1949 (nr 460). Denna instruktion, som alltjämt gäller, anger bland annat följande. Nämnden är direkt underställd Kungl. Maj:t. Den har till uppgift att genom initiativ och annan vägledande och rådgivande verksamhet främja försvarets personalvård, främst den religionsvårdande, sociala och kulturella verksamheten samt upplysningen om och inom försvaret. Nämnden skall vidare höras i samband med tillsättning av vissa befattningar inom nämndens verksamhetsområde. Den har vidare bland annat att yttra sig över vissa anslagsäskanden. Nämnden består enligt instruktionen av högst 16 ledamöter, bland vilka skall ingå chefen för försvarsstabens sektion III, chefen för försvarsstabens personalvårdsavdelning, fältprosten, en präst i svenska kyrkan, en representant för frikyrkliga samarbetskommittén, två representanter för folkbildningsverksamheten, av vilka en tillika bör vara förtrogen med nykterhetsupplysningen och en med föreläsningsverksamheten, minst en socialvårdskunnig ledamot, en representant för pressen, en representant för föreningar som bedriva försvarsupplysning samt en representant för försvarsväsendets underbefälsförbund. För närvarande har nämnden 11 ledamöter. Icke själv-

skrivna ledamöter utses av Kungl. Maj:t, som också bland ledamöterna utses ordförande och ersättare för denne. Nämndens verksamhet skall i regel vara fördelad på en upplysnings- och en personalvårdssektion; i praktiken har emellertid de flesta ärenden behandlats av den samlade nämnden.

Kostnaderna för upplysnings- och personalvårdsnämnden, i runt tal 9 000 kr. för år, bestrides från förslagsanslaget Vissa nämnder m. m., vilket för innevarande budgetår är uppfört med 225 000 kr.

Förslag av försvarets personalvårdsutredning 1958

Utredningen framhåller, att personalvårdsverksamhetens uppgift är dubbelsidig. Å ena sidan skall personalvården bidra till att stärka och vidmakthålla en god anda inom krigsmakten och därigenom främja effektiviteten. Å andra sidan skall den inom krigsmakten företråda allmänna andliga, kulturella, rättsliga och sociala värden. Dessa grundläggande principer måste enligt utredningen bestämma en framtida nämnds sammansättning, inriktning och verksamhet. Kontakten mellan krigsmakten och samhället i övrigt kan vidgas dels genom att försvarets personalvårdsorgan får en ökad utåtriktad representation, dels genom en mångsidigt sammansatt nämnd. Erfarenheter från olika nämnder talar enligt utredningens mening för att nämnderna bör vara rådgivande och vägledande men icke beslutande.

De frågor som bör handläggas av en central nämnd är enligt utredningen bland annat organisationsärenden som innefattar ändringar och utveckling av personalvårdsorganisationen och principerna för dess verksamhet. Råd bör även inhämtas från nämnden i principiella frågor inom självårdsområdet och socialtjänsten. Beträffande bildningsverksamheten är det naturligt att nämnden hörs i fråga om de grundläggande bestämmelserna för upplysning i samhälls- och kulturfrågor, föreläsningsverksamhet, fritidsundervisning, biblioteksverksamhet, kulturminnesvård, naturvård och traditionsvård. Även vid bestämmandet av de resurser som bör ställas till förfogande för trivselfrämjande åtgärder bör nämnden höras. Det är dock angeläget att nämnden icke belastas med rutinärenden och ärenden rörande enskilt förhållande.

Utredningen föreslår att försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd skall upphöra. Nämndens uppgifter på personalvårdsområdet bör överföras till en särskild personalvårdsnämnd.

I en dylik bör enligt utredningen ingå företrädare för myndigheter såväl inom som utom försvaret, för organisationer och för personalen. Av många skäl måste, anför utredningen, antalet ledamöter begränsas. Det är icke nödvändigt att instruktionsmässigt fastställa att varje ledamot i personalvårdsnämnden skall företråda en viss myndighet, intresseriktning eller organisation. Som ledamöter bör som allmän regel utses personer med in-

tresse för och erfarenhet från flera av nämndens verksamhetsområden. Utredningen föreslår att antalet ledamöter bestämmes till 13. Utredningen anger såsom riktlinje att av ledamöterna en utgöres av chefen för personalvårdsbyrån (självskriven), en är riksdagsman, en företräder krigsmakten, en svenska kyrkan, en frikyrkliga samarbetskommittén, två socialtjänstområdet, två undervisnings- och bildningsområdet samt den trivselfrämjande verksamheten, en de politiska och ideella ungdomsorganisationerna, två personalförbunden och en de frivilliga försvarsorganisationerna. Suppleant till ledamot förutsättes i princip utses så att han kompletterar det intresseområde som ledamoten företräder.

Utredningen föreslår i fråga om personalvårdsnämndens ställning och interna organisation bland annat följande.

Personalvårdsnämnden bör vara rådgivande och vägledande i principiella personalvårdsfrågor men däremot icke beslutande. Nämnden bör i första hand vara ett organ åt överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna. Nämnden bör organisatoriskt närmast anknytas till försvarets personalvårdsbyrå och således i motsats till försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd icke vara direkt underställd Kungl. Maj:t. Ärende som skall behandlas av nämnden bör överlämnas icke direkt till nämnden utan genom det beslutande organet.

Personalvårdsnämnden bör fungera endast i fred.

Tolv av nämndens ledamöter föreslås skola utses av Kungl. Maj:t medan den trettonde skall vara chefen för försvarsstabens personalvårdsbyrå såsom självskrivna ledamot. Kungl. Maj:t skall förordna ledamot eller annan att vara ordförande samt ledamot att vara ersättare för ordföranden. Kungl. Maj:t bör vidare förordna sekreterare åt nämnden. Beredning och föredragning av ärendena skulle ankomma på befattningshavare inom personalvårdsbyrån. Ersättning till ledamöter m. fl. föreslås utgå enligt kommittékungörelsen men med särskilda årsarvoden för ordföranden (1 100 kr.) och sekreteraren (1 200 kr.).

Yttranden

Huvudpunkterna i betänkandet har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Statskontoret* är dock tveksamt om lämpligheten att inrätta ytterligare en nämnd och anför att i stället en koncentration borde eftersträvas. *Sveriges riksidrottsförbund* uttalar tveksamhet rörande behovet av den föreslagna nämnden.

I övrigt är det väsentligen två frågor som tilldragit sig uppmärksamhet, nämligen nämndens ställning i förhållande till Kungl. Maj:t och överbefälhavaren samt nämndens sammansättning.

Samtliga *försvarsgrenschef*er föreslår sålunda, att nämnden skall vara direkt underställd Kungl. Maj:t. *Överbefälhavaren* uttalar på denna punkt att en nämnd, vars ledamöter utses av Kungl. Maj:t, torde verka lika själv-

ständigt oavsett om den säges stå under Kungl. Maj:t eller vid sidan av försvarets högsta ledning. Förslag att nämnden skall vara direkt underställd Kungl. Maj:t framföres också av *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd*, *riksdagens militieombudsman*, *Tjänstemännens centralorganisation*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Svenska landsbygdens ungdomsförbund*, *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Samverkande bildningsförbunden*. Även *skolöverstyrelsen* ger uttryck åt uppfattningen, att personalvårdsnämnden bör få en mera självständig ställning.

När det gäller personalvårdsnämndens sammansättning har nästan varje remissinstans framfört förslag om eller ifrågasatt ändring i förhållande till betänkandet. *Överbefälhavaren* tillstyrker dock principerna. Ordföranden bör enligt överbefälhavaren tillsättas oberoende av befattning. Beträffande övriga remissinstansers uttalande må nämnas följande. *Militieombudsmannen* ifrågasätter, om det är lämpligt att chefen för personalvårdsbyrån är ledamot. *De politiska ungdomsorganisationerna* anser sig böra få större representation. *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* föreslår sålunda att en kvinnlig ledamot skall ingå i nämnden och att större representation bör ges politiska ungdomsorganisationer samt fackliga och ideella organisationer, varvid verksrepresentation och parlamentarisk representation kan minskas. Liknande synpunkter framföres av *Folkpartiets ungdomsförbund*. *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* ifrågasätter, med hänvisning till att fältprosten kommer att vara föredragande inför nämnden i vissa ärenden, behovet av särskild representant för svenska kyrkan. Några statliga verk på socialtjänstområdet bör ej vara representerade i nämnden. Däremot bör skolöverstyrelsen företrädas i nämnden. Vidare föreslås i nämnden ingå tre riksdagsmän eller andra personer i förtroendeställning, minst två representanter för politiska ungdomsorganisationer, en företrädare för det frivilliga bildningsarbetet och en militär representant. *Upplysnings- och personalvårdsnämnden* ifrågasätter behovet av militär representant. I övrigt uttalar sig *chefen för marinen*, *försvarets civilförvaltning*, *statskontoret*, *Folkpartiets ungdomsförbund* och *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* mot att chefen för personalvårdsbyrån fungerar som ordförande eller att ordförandeuppdraget knytes till bestämd tjänst.

Beträffande personalvårdsnämndens uppgifter betonas i vissa yttranden (skolöverstyrelsen, försvarets skolnämnd, Sveriges förenade studentkårer och försvarsgrenscheferna) att frågor rörande den obligatoriska, allmänbildande undervisningen icke bör ankomma på nämnden. Överbefälhavaren synes ha i princip samma uppfattning. — *Socialstyrelsen* hävdar, att nämnden bör ha samordnande och övervakande uppgifter beträffande den regionala och lokala personalvårdsorganisationen. Nämnden bör ha möjlighet att besöka olika förband. — *Upplysnings- och personalvårdsnämnden* menar, att personalvårdsnämnden bör höras icke blott i principiella frågor utan även i vissa tillsättningsärenden. *Landsorganisationen* och *Socialdemokra-*

tiska ungdomsförbundet hävdar, att nämndens uppgifter icke bör begränsas så att den är förhindrad behandla rutinärenden.

Militieombudsmannen anser, att personalvårdsnämnden icke kan undvaras under krig.

Förslaget att ärenden till personalvårdsnämnden skulle sändas till överbefälhavaren möter invändningar från militieombudsmannen, Landsorganisationen och Socialdemokratiska ungdomsförbundet. Ungdomsförbundet föreslår i anslutning härtill inrättande av en särskild tjänst i försvarsdepartementet som sekreterare åt nämnden.

III. Upplysningsverksamheten rörande totalförsvaret

Hittills bedriven upplysningsverksamhet rörande totalförsvaret

Syfte, form och innehåll

Försvarsupplysningens form och innehåll bygger i allt väsentligt på riktlinjer, som antogs av 1946 års riksdag.¹ Vid anmälan av anslaget till försvarsupplysning anförde föredragande departementschefen då bland annat: »För egen del har jag blivit övertygad om behovet av åtgärder i syfte att bland allmänheten sprida ökad kännedom om försvarets verksamhet. Härigenom kan det bli möjligt att skingra missuppfattningar, som kunna uppkomma på detta område, och skapa förståelse för försvarets syften och behov. En ovillkorlig förutsättning måste dock vara att denna upplysningsverksamhet sker objektivt och neutralt och att de medel, som ställas till förfogande, icke på något sätt användes för att giva en felaktig eller missvisande bild av förhållandena på detta område. Det synes mig även uppenbart, att ökad uppmärksamhet måste skänkas åt informationen bland försvarets personal om samhällsförhållanden och samhällsfrågor.»

Upplysningsverksamheten är i enlighet härmed i princip dels inåtriktad till försvarets personal, dels utåtriktad till allmänheten. Den bedrivs i form av föreläsningar, truppsamtal, filmförevisningar, i tidskrifter etc. Kravet på objektivitet och allsidighet understrykes. Sålunda anföres i tjänstereglementet för krigsmakten att upplysningsverksamheten bör bedrivas så att den ej framstår som inblandning i den politiska debatten och att därför polemik bör undvikas i frågor, där partipräglade meningsskiljaktigheter föreligger. Vidare uttalar reglementet att lämnade upplysningar skall vara sakliga och så fullständiga som sekretessföreskrifterna medger samt att utebliven eller ofullständig information kan minska förtroendet för den militära verksamheten.

Samordning

Några speciella bestämmelser om samordningen av totalförsvarets upplysningsverksamhet finnes icke.

¹ Prop. 1946: 1, IV ht, p. 188; SU 4, s. 134; rskr. 4, s. 40.

1960 års försvarsupplysningsutredning redovisar emellertid åtskilliga exempel på åtgärder för att åstadkomma en för totalförsvaret gemensam inriktning av upplysningsverksamheten.

På försvarsstabens initiativ hålles regelbundna upplysningskonferenser mellan totalförsvarets olika myndigheter och frivilligorganisationerna. Ljudbildband om totalförsvarets verksamhet har utarbetats och ett totalförsvarsspel är under utarbetande. En film, som speglar verksamheten inom totalförsvaret i ett skärpt utrikespolitiskt läge, har inspelats. En särskild arbetsgrupp har vidare utarbetat anvisningar för totalförsvarsutställningar. På hemställan av skolöverstyrelsen om försvarsupplysande material för undervisningsändamål utarbetar försvarsstaben för närvarande ett undervisningsunderlag för lärare om svenskt totalförsvär. Detta material väntas föreligga färdigt under våren 1962.

Av stor betydelse är vidare samarbetet mellan de olika totalförsvarsmyndigheterna och Centralförbundet Folk och Försvar. Detta samarbete gäller såväl planering av verksamheten som medverkan i såväl central som regional och lokal verksamhet. Samverkan har också etablerats i fråga om beredningsplanläggning bland annat i form av för upplysningstjänsten och det psykologiska försvaret gemensamma övningar.

Det militära försvarets upplysningsverksamhet

Organen för det militära försvarets upplysningsverksamhet utgöres av den i det föregående nämnda försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, av de centrala stabernas pressavdelningar samt av pressofficerare vid förband m. m.

Upplysnings- och personalvårdsnämnden, för vars organisation redogjorts i det föregående, verkar som allmänt initiativtagande, vägledande och rådgivande organ på detta område.

Krigsmaktens särskilda upplysningsorgan består av försvarsstabens press- och filmavdelning, arméstabens pressavdelning, marinens pressdetalj och flygstabens pressdetalj. Ansvaret mellan försvarsstabens och försvarsgrenstabernas upplysningsorgan fördelas i stora drag så, att försvarsstaben varar för verksamheten i frågor, som är gemensamma för hela krigsmakten eller berör mer än en försvarsgren samt frågor som berör främmande makt. I organisations-, utrustnings- och utbildningsfrågor leds upplysningstjänsten helt inom vederbörande försvarsgren. — Försvarsstabens press- och filmavdelning omfattar ett tiotal befattningshavare. Arméstabens pressavdelning består av omkring fem befattningshavare. Marinens pressdetalj består av tre—fyra befattningshavare. Flygstabens pressdetalj består av tre befattningshavare. — Samtliga dessa organ uppehåller jourtjänst dygnet runt.

Vid övriga militära staber, vid förband och vid skolor finns särskilda pressofficerare med ställföreträdare, som svarar för presstjänsten vid sidan av den ordinarie tjänsten.

Den utåtriktade försvarsupplysningen inom det militära försvaret bedrivs bland annat via press, ljudradio, television och film eller genom kontaktkonferenser m. m.

Det militära försvarets presstjänst omfattar i huvudsak nyhetstjänst, jourtjänst, pressbesök, reportagetjänst, förtrolig information, sekretesskydd, rådgivning i publicitetsfrågor, tryckfrihetsfrågor i allmänhet, arkivtjänst (främst bildservice), utländsk presstjänst, publicitetsangelägenheter berörande våra militära FN-engagemang, krigsplanläggning m. m.

Utbyggnaden av radions dubbelprogramnät, det ökade antalet lokala radiosändningar och televisionens genombrott liksom den militärpolitiska och militärtekniska utvecklingen har ökat kraven på men också gett större möjligheter åt de militära upplysningsorganen. Sveriges Radios utökade nyhetsbevakning har även ökat utrymmet för militära kommentarer.

I den utåtriktade upplysningsverksamheten ingår även de s. k. kontaktkonferenserna. Dessa anordnas i samarbete med Centralförbundet Folk och Försvar och de olika totalförsvarsmyndigheterna för framträdande representanter för pressen samt fackliga, politiska och ideella organisationer. I samarbete med centralförbundet, folkrörelserna, Utrikespolitiska institutet och berörda statliga myndigheter lämnar vidare de centrala stabernas pressavdelningar bistånd åt frivilliga försvarsorganisationer, skolor och andra organisationer vid anskaffning av föreläsare.

I den utåtriktade upplysningen ingår även en viss upplysning till utlandet. Den sker främst genom utrikesdepartementets försorg, i vissa fall på krigsmaktens initiativ, i form av fortlöpande service för utländska massmedia.

Den inåtriktade försvarsupplysningen inom det militära försvaret omfattar bland annat utarbetande av pressöversikter, föredrag, utgivning av tidskrifter för försvarsgrenarnas personal m. m.

Pressen följes, med hänsyn till det stora utrymme som den ägnar försvaret i nyhetsartiklar, reportage och ledande artiklar, noggrant i militära staber och förband. Resultatet delges personalen — främst befälet — i form av dagliga pressöversikter och utlåning av pressklipp.

En väsentlig del av den inåtriktade upplysningsverksamheten utgörs av föredrag för befälskårer och värnpliktig personal på förbanden, truppsamtal etc. Härför finnes särskilt sammanställt grundmaterial.

De olika försvarsgrenarna utger särskilda publikationer, Arménytt, Marinytt och Flygvapennytt. Dessa skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 juni 1960 främst inriktas på frågor av betydelse för utbildningen inom respektive försvarsgren jämte andra frågor av särskilt intresse för den militära tjänsten. Cirka en tiondedel av publikationernas totala utrymme skall disponeras av försvarsstabschefen, främst för upplysning i för försvaret gemensamma frågor. Publikationerna skall enligt försvarsgrenschefernas närmare bestämmande kostnadsfritt tillhandahållas huvudsakligen staber,

förband (utbildningsanstalter) m. fl. institutioner inom försvarsgrenen samt dennas militära och civilmilitära personal på aktiv stat, på reservstat och i reserven samt värnpliktiga officerare tillhörande försvarsgrenen. Tidskrifterna utkommer för närvarande med fem till sex nummer per år. Upplagan är för Arménytt drygt 32 500 exemplar, för Marinytt 13 500 exemplar och för Flygvapennytt 2 500—2 700 exemplar.

Dessutom utger flygvapnet tidskriften Vårdkasen en gång om året i en upplaga av drygt 20 000 exemplar. Den tilldelas i huvudsak viss luftbevakningspersonal.

Viss verksamhet är att anse som såväl inåtriktad som utåtriktad försvarsupplysning. Hit hör bland annat utställningar och film.

Krigsmaktens utställningsverksamhet syftar främst till kontakt med och upplysning till allmänheten, men har även använts för inåtriktad verksamhet, bland annat i samband med repetitionsövningsförbandens inryckning. De större utställningarna — ibland representerande hela totalförsvaret — har i regel ingått som särskilda avsnitt i civila utställningar. Andra försvarsutställningar har varit fristående eller har anordnats exempelvis i anslutning till olika förbandsdagar. Också andra former såsom punktutställningar, vandringsutställningar etc. har prövats. Genom samarbete mellan krigsmakten och olika myndigheter och organisationer söker man nå en bättre samordning och ett rationellare utnyttjande av tillgängliga resurser. En särskild arbetsgrupp med representanter för krigsmakten och civilförsvaret har i samråd med bland annat övriga totalförsvargrenar utarbetat anvisningar för anordnande av totalförvarsutställningar och uppvisningar. Önskemålen om militär medverkan i olika utställningar tenderar enligt en av upplysningsutredningen gjord undersökning att öka. Möjligheterna att från krigsmaktens anslag bestrida kostnader för utställningsverksamhet är begränsade. Enligt av överbefälhavaren utfärdade bestämmelser får därför militär medverkan i samband med civila utställningar endast ske under förutsättning att arrangörerna lämnar ekonomisk garanti.

För inspelning av upplysningsfilm disponerar krigsmakten endast ett mindre belopp, 18 000 kr. För produktion av militär undervisningsfilm disponeras däremot cirka 500 000 kr. Av de militära undervisningsfilmerna har emellertid flera tjänat ett betydande försvarsupplysande syfte. En del militära filmer har även visats i televisionen.

Utbildningen i militär upplysningstjänst har i form av korta kurser bedrivits för skilda personalkategorier. På detta sätt har utbildats dels blivande eller nyttillträdde pressofficerare, dels militära föreläsare vid skolor, på olika organisationers möten etc., dels ock värnpliktig personal som krigsplacerats inom upplysningstjänsten, främst tidnings- och public-relation-män.

De centrala militära pressorganens krigsplanläggning inskränker sig inte längre till de rent militära uppgifterna och samverkan inom krigsmaktens ram. Tillkomsten av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har härvid medfört ökade krav på medverkan i förberedelserna utanför krigsmakten samt deltagande i övningar, som bedrivs gemensamt av civila och militära myndigheter.

Under fjärde huvudtiteln är för budgetåret 1961/62 uppfört ett *anslag* till försvarsupplysning av 206 000 kr. Härav avses 24 000 kr. för presstjänst, 113 000 kr. för utgivning av försvarsgrenstidskrifterna och tidskriften Vårdkasen, 28 000 kr. för bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och sammanlagt 41 000 kr. för övriga ändamål, bland annat utställningar. För försvarsfilm har anvisats 530 000 kr., varav 18 000 kr. för upplysnings- och propagandafilm och återstoden för militär undervisningsfilm.

Kostnaderna för upplysnings- och personalvårdsnämnden bestrids som framgår av det föregående från förslagsanslaget Vissa nämnder m. m.

Civilförsvarets upplysningsverksamhet

I sin upplysningsverksamhet utnyttjar civilförsvaret i huvudsak samma slags media som krigsmakten. Upplysningen har främst inriktats på utrymnings- och skyddsrumfrågorna samt självskyddet. Svårigheter föreligger att på detta fält dra en bestämd gräns mellan upplysning och utbildning, enär allmänhetens civilförvarsutbildning i stor utsträckning måste ske via press, radio, television och film.

I intimt samarbete med civilförvarsstyrelsen förmedlar även Sveriges civilförvarsförbund upplysning om civilförsvaret. Denna frivilligorganisations upplysningsverksamhet har främst omfattat utställningar, broschyrer och affischer samt visning av olika civilförvarsfilmer. Förbundet utger Tidskrift för Sveriges civilförsvaret i en upplaga av cirka 16 000 exemplar. Den finansieras med prenumerations- och annonsinkomster. Till förbundet är anslutna omkring 300 lokalföreningar med cirka 80 000 enskilda medlemmar, över 400 företag representerande cirka 77 500 personer samt 430 kommuner.

Inom civilförvarsstyrelsen finnes en heltidsanställd informationschef. I varje län finnes vidare ett 60-tal pressombud, som vid sidan av sin ordinarie tjänst svarar för de regionala och lokala kontakterna med informationsorganen.

En av de viktigaste uppgifterna i den utåtriktade försvarsupplysningen har varit att förse pressen med ur utbildningssynpunkt lämpligt material. Detta har i första hand förmedlats genom rikspressen och de centrala nyhetsbyråerna. Ett särskilt bildarkiv har skapats, och presstjänsten har dessutom omfattat pressbesök, förmedling av intervjuer, tillrättalägganden m. m.

Upplysningen genom radio har bland annat utgjorts av inslag i Dagens echo, några skolradioprogram och en programserie om skyddsrum, utrymning och radiaskydd. I televisionen har civilförsvaret hittills ägnats några programinslag, bland annat i samband med utrymningsövningarna.

Utställningsverksamheten har i regel skötts av civilförsvarfsförbundet, men civilförsvarfsstyrelsen har i viss omfattning ställt personal och materiel till förfogande.

Kontakt- och föreläsningverksamheten sker bland annat genom civilförsvarfsstyrelsens och länsstyrelsernas civilförsvarfsorgans medverkan i Folk och Försvars kontaktkonferenser.

Utlandets intresse för det svenska civilförsvaret har medfört ett stort antal studie- och pressbesök utifrån. Upplysningen till utlandet har erfordrat att visst informationsmaterial iordningställts för utländsk publik.

Den inåtriktade upplysningsverksamheten inom civilförsvaret avser endast den aktivt engagerade personalen, d. v. s. främst civilförsvarets olika funktionärer. Denna upplysning förmedlas bland annat genom ett stencilerat kontaktblad »Aktuellt om civilförsvaret» med en upplaga på cirka 5 000 exemplar. — Inom civilförsvarfsstyrelsen har upprättats ett pressklipparkiv.

Filmen har varit ett ofta anlitat medium i civilförsvarets upplysningsverksamhet, och en rad upplysningsfilmer har inspelats. Många instruktionsfilmer har emellertid också ett betydande värde ur upplysningssynpunkt.

Civilförsvarfsstyrelsen utger vidare en småskriftserie om aktuella försvarsproblem som torde tjäna såväl den inåtriktade som den utåtriktade försvarsupplysningen.

Det psykologiska försvarets upplysningsverksamhet

Då beredskapsnämnden för psykologiskt försvar år 1954 inrättades var man enig om behovet av en realistisk upplysning om försvars- och skyddsmöjligheter, om utrymning och andra civilförsvarfsfrågor samt om de allmänna förhållanden som sannolikt råder under krig eller omedelbart före ett krigsutbrott. Å andra sidan ansågs det icke önskvärt med en från centralt håll statligt bedriven eller dirigerad upplysnings- och informationsverksamhet. Ett fredsorgan för psykologiskt försvar skulle därför icke självt bedriva eller dirigera upplysningsverksamhet utan borde härvidlag inskränka sig till att lämna impulser och uppslag.

I enlighet med vad som sålunda förutsatts har beredskapsnämndens verksamhet i fred begränsats. Upplysningsverksamheten har inskränkts till föreläsningar och deltagande i kurser, konferenser och stabsövningar, anordnade av myndigheter och organisationer inom totalförsvaret. Nämnden svarar vidare för undervisning om det psykologiska försvaret vid

bland annat försvars- och militärhögskolorna m. fl. En av beredskapsnämndens viktigaste inåtriktade uppgifter är utbildningen av personal som uttagits för tjänstgöring i krig. Utbildningen, som avser att ge kännedom om krigsplanläggningen inom det psykologiska försvaret, sker i form av kurser, konferenser, stabsspel och stabstjänstövningar. Kontakten med den krigsplacerade personalen söker beredskapsnämnden upprätthålla genom tidskriften *Bulletinen*. Nämnden lämnar Centralförbundet Folk och Försvar ett årligt bidrag om 10 000 kr. för upplysningsverksamhet om det psykologiska försvaret, bland annat genom totalförsvarskurser för tidningsmän. Till den utåtriktade verksamheten kan också utgivandet av broschyren »Om kriget kommer» räknas. Nämnden har ingen särskild presttjänst.

Beredskapsnämnden har vidare bedrivit en viss forskningsverksamhet på opinionsbildningens område.

Det ekonomiska försvarets upplysningsverksamhet

Det ekonomiska försvaret har ingen enhetlig administration och har därför inte heller någon centralt ledd upplysningsverksamhet.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap (tidigare riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap) har i den inåtriktade försvarsupplysningen medverkat bland annat i försvarshögskolans undervisning och i krigsspel. Överstyrelsen (nämnden), som icke har någon särskild personal anställd för upplysningstjänst och heller icke har några speciella medel för sådant ändamål, har icke bedrivit någon aktiv presttjänst. Överstyrelsen (nämnden) har regelbundet ställt föreläsare till förfogande för myndigheter och för näringslivets organisationer. Den medverkar även i Centralförbundet Folk och Försvars konferenser.

Också genom övriga statliga organ med uppgifter beträffande det ekonomiska försvaret, exempelvis kommunikationsverken, förmedlas upplysning rörande det ekonomiska försvaret. Denna upplysning, som främst avser den egna personalen, förmedlas bland annat genom personaltidningarna. Upplysningsverksamheten omfattar även frågor om driftvärn och civilförsvar.

Inom det enskilda näringslivet meddelas i olika former upplysning rörande verksamheten i krig.

Försvarsföreningarnas upplysningsverksamhet

Ett stort antal organisationer arbetar på olika sätt för försvaret. Dit hör frivilligorganisationerna, som visserligen i första hand fullgör olika utbildningsuppgifter men också gör insatser inom totalförsvarets upplysningsverksamhet, bland annat genom sina tidskrifter.

Därjämte finnes några föreningar, som har till huvuduppgift att bedriva upplysning om totalförsvaret eller delar därav. Hit hör i första hand Centralförbundet Folk och Försvar, Riksförbundet för Sveriges försvar, All-

männa försvarsföreningen och Försvarsfrämjandet. Hit hör också Sveriges civilförsvarsförbund, vars insatser berörts i det föregående i anslutning till redogörelsen för civilförsvarets upplysningsverksamhet, samt Föreningen Sveriges Flotta.

I Centralförbundet Folk och Försvar är representerade såväl näringslivets huvudorganisationer och folkrörelserna som totalförsvarets olika delar och de frivilliga försvarsorganisationerna. Flertalet riksomfattande ideella organisationer och samtliga större yrkes- och jämförliga sammanlutningar är anslutna till eller representerade i förbundet. Särskilda Folk- och Försvarskommittéer finns sedan år 1954 organiserade i samtliga län. De fyra till förbundet anslutna politiska ungdomsorganisationerna bildar kärnan i dessa kommittéer. — Centralförbundet vill medverka i en kontinuerlig och saklig upplysningsverksamhet om våra försvarsproblem i vidaste bemärkelse och därmed sammanhängande andra samhällsfrågor. — Förbundet håller ett kansli med två kvalificerade sekreterare samt två biträden. — Förbundets inkomster uppgick år 1961 till omkring 197 000 kr., varav omkring 136 000 kr. i medlemsavgifter och bidrag av andra institutioner, 28 000 kr. i bidrag av staten, anvisat under fjärde huvudtitelns anslag Försvarsupplysning, 10 000 kr. i bidrag av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar samt 23 000 kr. i övriga inkomster. — Konferenser av riks-, region- och lokalkaraktär har efter hand blivit centralförbundets vanligaste arbetsform. Dessa anordnas i regel i samarbete med totalförsvarets olika organ. I dessa har deltagit representanter för ekonomiska, fackliga, politiska och ideella organisationer, skol- och bildningsväsende, vetenskapliga institutioner, press, statliga och kommunala myndigheter etc. — Härutöver har centralförbundet också gjort en aktiv insats för att främja totalförsvarupplysningen i våra skolor.

Riksförbundet för Sveriges försvar har liksom centralförbundet till främsta uppgift att sprida objektiv upplysning om vårt försvar, men består endast av enskilda medlemmar. Ett nära samarbete äger rum mellan de båda organisationerna. Riksförbundet har också understött centralförbundets verksamhet, bland annat ekonomiskt. Organisationen bedriver bland annat presstjänst och stöder indirekt tidskriften Hemvärnet. Vidare bedrivs en viss föreläsningsverksamhet.

Allmänna försvarsföreningen är en av vårt lands äldsta nu verkamma försvarsföreningar. Dess huvuduppgift är enligt stadgarna att utan avseende på någon viss försvarsorganisation söka skapa en levande och kraftig övertygelse om behovet att stärka och utveckla vårt försvar. Föreningens arbete består nu huvudsakligen i att sprida tidskriften »Vårt försvar».

Föreningen Sveriges Flotta skall enligt stadgarna bland annat stärka insikten om nödvändigheten av ett effektivt sjöförsvar och om betydelsen av den svenska sjöfartens utveckling. Föreningens verksamhet omfattar sålunda både marinen och handelssjöfarten. Föreningen utger tidskriften Sveriges Flotta och bedriver dessutom förlagsverksamhet m. m.

Föreningen bedriver även ungdomsverksamhet, omfattande skolungdomsmöten, fartygsbesök m. m.

Förbundet för folkförsvarets främjande, Försvarsfrämjandet, utger tidskriften Effektivt försvar. Organisationen har eget förlag och lämnar vissa ekonomiska understöd till främst lokala försvarsorganisationer. — Viss kritik har i olika sammanhang riktats mot utformningen av organisationens verksamhet.

Förslag av 1960 års försvarsupplysningsutredning

Inledningsvis må erinras att utredningens uppdrag avsett en översyn av försvarsupplysningens innehåll och form samt organisationen på upplysningsområdet. Som allmän riktpunkt för utredningens arbete har gällt att kostnaderna för verksamheten inte borde tillåtas öka.

Behovet av upplysning om totalförsvaret

Behovet av upplysning till den svenska allmänheten om vårt totalförsvaret är enligt utredningen större idag än för femton år sedan, då detta behov prövades av 1945 års utredning om upplysningsverksamheten. Uppbyggnaden av det totala försvaret, de ekonomiska uppoffringarna härför och den åtföljande livliga politiska debatten, publiciteten kring den tekniska utvecklingen och de militära maktmedlens plats i världspolitiken har medfört att kravet på information om vårt totalförsvaret och den enskilde medborgarens roll däri har ökat.

Propagandan från stormaktsblocken har sedan det kalla krigets början ökat. Även om denna propaganda inte direkt riktas mot vårt land, så kan den likväl komma att också i vårt land ibland verka på försvarsviljan i negativ riktning. Framför allt den stora publiciteten, ofta med överdrivna uppgifter, om utvecklingen av strategiska vapensystem och kärnvapen utnyttjas propagandamässigt för att nedvärdera huvudmotståndarens eller småstaternas försvarsresurser. Även dessa förhållanden pekar på ett ökat behov av upplysning, främst om fakta rörande den militärpolitiska och militärtekniska utvecklingen samt om vår på dessa fakta grundade försvarspolitik, våra skyddsmöjligheter och naturliga försvarsmöjligheter samt våra tekniska och ekonomiska förutsättningar. Sådan upplysning är desto mera angelägen som vissa av dessa frågor är så komplicerade att de knappast kan förstås utan en omfattande och kontinuerlig information. Bristande kännedom om de verkliga förhållandena ger i sin tur en felaktig utgångspunkt för bedömning av våra försvarsproblem.

Gjorda opinionsundersökningar om försvarsviljan och om tilltron till våra möjligheter att försvara oss understryker enligt utredningen att — oavsett om de erhållna värdena kan anses generellt giltiga — behovet av kontinuerlig upplysning inom de angivna områdena är stort.

En stor del av kritiken mot försvaret sammanhänger, anför utredningen, med de successivt stegrade försvarskostnaderna. Eftersom kritiken till viss del synes bottna i bristande kännedom om de för kostnadsutvecklingen avgörande faktorerna, bör behovet av upplysning på detta område särskilt uppmärksammas.

Utredningen anför vidare, att Sveriges militära åtaganden i FN:s tjänst ökat behovet av information och upplysning.

Upplysningsverksamheten påverkas också enligt utredningen av den starka utvecklingen av massmedia — press, radio och television. Dessa media erbjuder allt större möjligheter till upplysning. Konkurrensen om utrymme hos dessa media blir samtidigt allt hårdare. Dessa media har främst nyhetsförmedlande uppgifter, och deras benägenhet att bereda utrymme för upplysning beror främst på dennas nyhetsmässiga eller samhällsinriktade karaktär. Ett jämförelsevis stort utrymme ägnas för närvarande försvaret både i dagspress, radio och television. Kravet från pressens och Sveriges Radios sida på snabb och riktig information är framträdande och har successivt ökat.

Utredningen anför, att den funnit att särskild uppmärksamhet måste ägnas behovet av upplysning till ungdomen, bland annat med hänsyn till att den generation som nu börjar komma upp i mogen ålder är bristfälligt orienterad om orsakerna till och förloppet av andra världskriget liksom i fråga om exempelvis den reella innebörden av ockupationen av våra grannländer. Den saknar i stor utsträckning kännedom om orsakerna till vår alliansfria politik, vårt behov av ett försvar och försvarets fredsbevarande effekt samt om våra försvarsmöjligheter. Utredningen förklarar sig i samband med dessa frågor ha uppmärksammat den av skolöverstyrelsen år 1957 genomförda utredningen »Propagandakritik och samhällssolidaritet i skolundervisningen» och de härav föranledda, av skolöverstyrelsen beslutade åtgärderna beträffande försvarsfrågornas plats i undervisningen och främst då i samhällslära.

Utredningen anser, att informationstjänsten måste tillmätas stor betydelse både med hänsyn till allmänhetens och pressens berättigade krav att snabbt informeras om vad som händer inom försvaret och med hänsyn till att denna nyhetstjänst på längre sikt direkt påverkar allmänhetens intresse och förståelse för våra försvarsproblem.

Även beträffande den inåtriktade upplysningsverksamheten, främst inom krigsmakten, har enligt utredningen behovet ökat. Det militärpolitiska och militärtekniska skeendet är, anføres det, numera så komplicerat, att man endast i de centrala staberna har överblick över dessa problem. Utredningen understryker behovet av upplysning också till den inom krigsmakten civilanställda personalen.

Utredningen anser slutligen, att upplysningen till utlandet om svensk

2 — Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 74

alliansfrihet, svensk försvarspolitik, svenskt totalförsvaret, Sveriges insatser i FN:s tjänst o. s. v. bör ägnas ökad uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis anför utredningen, att åskilligt pekar på ett ökat upplysningsbehov. Samtidigt erbjuder massmedia ökade tekniska hjälpmedel för upplysningen. Åtgärder bör vidtas för att i ökad utsträckning bedriva upplysningsverksamhet genom massmedia. Detta synes dock medföra krav på ökade tekniska, ekonomiska och personella resurser hos berörda myndigheter. Något förslag härom anser sig utredningen emellertid inte kunna framlägga med hänsyn till direktiven för utredningen. Inom ramen för den organisation och de principer som utredningen föreslår bör dock enligt utredningen möjligheterna till ökat samarbete med massmedia, framför allt televisionen, tillvaratas.

Allmänna riktlinjer

Utredningen konstaterar att det, vid tillämpningen av de principer för försvarsupplysningens bedrivande som angavs av 1945 års upplysningsutredning och sedan blev föremål för riksdagens ställningstagande, har ankommit på de berörda myndigheterna att själva ta ställning till formerna för och innehållet i den upplysning som förmedlats.

Beträffande formerna för den militära upplysningsverksamheten konstateras, att sådan bedrivits inom olika tjänstegrenar och till stor del med anlitande av medel som icke redovisas som kostnader för försvarsupplysning, t. ex. personalkostnader eller kostnader för personalvård. I den hittills bedrivna verksamheten kan heller icke urskiljas någon klar gräns mellan upplysning och utbildning. Det finns sålunda ett behov av att upplysningsvägen nå exempelvis den icke i tjänst varande personalen med en kombination av upplysning och utbildning, bland annat i form av publikationer, filmer och utställningar. För civilförsvarets del är det nödvändigt att utnyttja de olika upplysningskanalerna för förmedling av utbildning. Några direkta svårigheter har dock inte kunnat påvisas med denna uppdelning på olika tjänstegrenar och ansvarsområden, även om en gemensam ledning och ekonomisk överblick saknats.

När det gäller upplysningens innehåll har vissa svårigheter uppstått, i huvudsak sammanhängande med inrikespolitiska förhållanden. Större frågor beträffande vårt försvars organisation, materielanskaffning, utbildning o. s. v. blir politiska i och med att de måste underställas riksdagens prövning. Därvid gör sig olika åsiktsriktningar gällande. För de myndigheter som haft att bedriva upplysning om försvaret har det visat sig svårt att avväga denna upplysning så, att den icke av någon representativ åsiktsriktning kan tolkas som polemik eller inblandning i den politiska debatten. Härtill har bidragit att t. ex. kärnvapenfrågan dels har ett vida större perspektiv än det rent militära, dels att behovet av saklig upplysning just i en sådan fråga är särskilt stort. Det bör också beaktas att delar av den militära utbildningen

kan framstå som propaganda för den militära ledningens uppfattning i en viss fråga.

Mot bakgrunden av de redovisade svårigheterna har utredningen funnit det angeläget att dels klarlägga upplysningens ändamål, dels fastställa vad som skall hänföras till försvarsupplysning. Härom anför utredningen följande.

Upplysningsverksamheten skall i princip avse totalförsvaret. Dess uppgift skall i första hand vara att vidmakthålla försvarsviljan samt att stärka tilltron till och främja samhörighetskänslan med landets försvar och demokratiska samhällsskick. Den skall vidare klargöra sambandet mellan utrikespolitik och försvar.

Upplysningsverksamheten skall bedrivas så, att kännedom om totalförsvarets olika delar förmedlas såväl till allmänheten som till totalförsvarets personal (d. v. s. såväl inåt- som utåtriktad upplysning).

Upplysningsverksamheten skall omfatta militära, militärpolitiska, ekonomiska och tekniska samt utrikes- och inrikespolitiska fakta och analyser av betydelse för totalförsvaret. Vidare skall upplysning lämnas om myndigheternas bedömningar, slutsatser och beslut i fråga om det totala försvarets organisation, utveckling, utbildning, materielanskaffning o. s. v.

Den utåt- resp. inåtriktade upplysningen skall alltjämt vara av principiellt likartad natur. Det är emellertid uppenbart, att de värnpliktiga för sin utbildning måste bibringas mera detaljerade kunskaper om exempelvis olika vapens verkan och taktiska konsekvenser och om de möjligheter som finns till skydd.

Utredningen är emellertid fullt medveten om det omöjliga i att i form av allmänna riktlinjer täcka alla de gränsfall och intrikata avvägningsfrågor som kan uppstå. Utredningen har därför ansett det angeläget betona, att de befattningshavare, som har att i tjänsten svara för upplysningen, handlar under ämbetsmannaansvar, och att det ytterst beror på vars och ens ansvarskänsla och omdöme, om andemeningen i de principer som anges i det följande skall kunna uppfyllas. De problem som uppstått vid tillämpningen av hittills gällande riktlinjer får inte leda till att upplysningen inom viktiga områden eftersätts.

I fråga om den inåtriktade upplysningen anför utredningen följande.

I den inåtriktade verksamheten, där upplysning främst förmedlas till inkallad eller anställd personal, blir kraven på saklighet, fullständighet och rättvisa alldeles särskilt framträdande. Största möjliga allsidighet skall därför eftersträvas vid belysningen av totalförsvarets och krigsmaktens olika komponenter och framställningen utgå från den av statsmakterna beslutade målsättningen för försvaret. Härutöver finner utredningen det naturligt, att befälspersonalen inom försvaret får en allsidig orientering om aktuell debatt och pågående verksamhet inom och utom försvaret rörande atomvapenfrågan, sålunda även på det politiska området.

Den inåtriktade upplysningsverksamheten får självfallet aldrig ges polemisk utformning. Inte heller får den missbrukas till propaganda i politiska stridsfrågor. I den mån det rör sådana bör det i stället vara upplysningsverksamhetens uppgift att ge anvisning på de källor, där olika åsikter på ett tillfredsställande sätt redovisas, och i möjligaste mån klargöra aktuella

frågeställningar och objektivt redogöra för argumentationen på ömse sidor. Att en föreläsare i detta sammanhang även talar om, vilken hans personliga mening är, kan ofta te sig naturligt och i själva verket snarast bidra till att åhörarna på rätt sätt förmår bedöma innehållet i hans framställning. När det gäller frågor, som är av mera teknisk natur eller där någon politisk diskussion eljest icke aktualiserats, bör han ha möjlighet att på grundval av en objektiv redogörelse för fakta framlägga den argumentering som synes honom giltig. Även härvidlag är det emellertid angeläget att han klargör att det är fråga om hans personliga uppfattning och att även andra meningar kan göras gällande. En på detta sätt bedrivna upplysningsverksamhet ställer givetvis stora krav på befälets omdöme men torde likväl vara att föredra framför ett system, som hindrar vederbörande att tala öppet inför truppen. I de militära skolorna bör uppmärksamhet ägnas åt att förbereda befälet för uppgifter av detta slag och att klargöra de svårigheter som kan föreligga.

I fråga om den utåtriktade upplysningen anför utredningen i detta sammanhang följande.

Vad som anförts i fråga om den inåtriktade verksamheten är också direkt tillämpligt på motsvarande delar av den utåtriktade upplysningsverksamheten, exempelvis försvarsföreläsningar vid skolor o. dyl.

Den utåtriktade upplysningen torde dock normalt ge större utrymme åt personligt framförda åsikter, exempelvis vid offentliga debatter, vid konferenser på temat »folk och försvar», i tidningsartiklar m. m.

Det bör i detta sammanhang påpekas, att exempelvis överbefälhavaren i sin egenskap av ämbetsman har både rätt och skyldighet att i framställning till Kungl. Maj:t ge uttryck för sin uppfattning i hithörande frågor i all den utsträckning som denna kan bedömas påverka krigsmaktens möjligheter att lösa sina uppgifter. Den militära nyhetstjänsten har naturligtvis samma rätt och skyldighet att genom kommunikéer och presskonferenser ge service åt nyhetsorganen i form av referat av och redogörelser för försvarsmyndigheternas offentliga framställningar. Sådana redogörelser skall självfallet inskränka sig till en saklig redovisning av militära bedömningar och slutsatser samt av de omständigheter som direkt påverkar dessa. Förekommer felaktiga eller ofullständiga sakuppgifter i den allmänna debatten, bör berörd myndighet enligt dessa principer kunna meddela rättelse eller komplettering.

Utredningen är fullt medveten om att det i praktiken många gånger kan vara svårt att avgöra var den objektiva informationen slutar och de mera personligt färgade åsikterna tar vid. En föreläsare eller skribent i försvarsfrågor uppfattas lätt som företrädare för den myndighet han representerar, även om han aldrig så tydligt poängterar sitt personliga åsiktsengagemang i vissa frågor. Å andra sidan vore det uppenbart orimligt — och klart i strid med den personliga åsikts- och yttrandefriheten — att söka begränsa möjligheterna för försvarets representanter att vid sidan av sin tjänsteutövning fritt hävda sin mening i tal och skrift.

Administrationn av totalförsvarets upplysningsverksamhet

Upplysningsverksamheten kan antingen koncentreras till ett organ med en gentemot berörda myndigheter fri ställning eller i någon form anslutas

till en eller flera myndigheter. Villkendera lösningen som bör väljas beror enligt utredningen i hög grad på hur långt samordningssträvandena mellan skilda delar av totalförsvaret drives. Utredningen erinrar här om att ett omfattande samarbete i praktiken redan etablerats mellan de myndigheter och organisationer som bedriver försvarsupplysning, trots att formella samordningsregler saknats.

Kravet på samordning får enligt utredningen bedömas med utgångspunkt i de olika totalförsvargrenarnas uppgifter och organisation vilket medför att upplysningen delvis får olikartad karaktär och omfattning. Det främsta önskemålet härvidlag gäller en principiell samordning och gemensam inriktning av upplysningen. Något behov av att organisatoriskt åstadkomma dagligt samarbete torde däremot för närvarande inte föreligga. Det gäller alltså i första hand att skapa garantier för en gemensam planering och en gemensam inriktning av upplysningen. Att verkställa dessa planer torde emellertid även i fortsättningen kräva olikartade åtgärder inom de olika totalförsvargrenarna, varför något direkt samgående inte synes genomförbart. Ett undantag härifrån utgör den av utredningen föreslagna totalförsvartidskriften (jfr i det följande), som fordrar ett mycket nära samarbete mellan de olika upplysningsorganen.

Utredningen anser vidare att ett gemensamt centralt upplysningsorgan — åtminstone för krigsmaktens och civilförsvarets del — för närvarande knappast skulle vara lämpligt med hänsyn till nyhetstjänsten. Denna utgör en väsentlig del av dessa myndigheters upplysningsverksamhet, och skall kraven på nyhetsservice från massmedias sida tillgodoses, krävs det särskilda informationsorgan som är direkt anslutna till respektive myndigheter.

Utredningen föreslår, att för ledning av totalförsvarets upplysningsverksamhet inrättas en särskild nämnd, totalförsvarets upplysningsnämnd.

Nämnden skall enligt utredningen vara direkt underställd Kungl. Maj:t. Nämnden skall bestå av nio ledamöter, nämligen chefen för försvarsstaben, generaldirektörerna i civilförvarsstyrelsen och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, ordföranden i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, chefen för utrikesdepartementets pressbyrå samt fyra ledamöter av riksdagen.

Nämnden skall enligt utredningen genom egna initiativ främja upplysningen om totalförsvaret för att därigenom bidra till att bevara och stärka försvarsviljan i landet. Samordningen av upplysningsverksamheten skall åligga nämnden, och denna samordning skall främst åstadkommas genom att nämnden ger råd och rekommendationer till totalförsvarets myndigheter. Vidare bör nämnden svara för utgivningen av en totalförsvartidskrift, upplysning och personalvård. Upplysningsnämnden bör enligt utredningen främst med att de olika grenarna av totalförsvaret bör vara representerade av sin högsta ledning, som ytterst har ansvaret för upplysningsverksamheten. Totalförsvarets upplysningsverksamhet bör dessutom ha en nära an-

knytning till utrikesdepartementet, eftersom vår försvarspolitik har ett mycket nära samband med vår utrikespolitik. Upplysningsverksamheten om vårt försvar måste därjämte samordnas med vår utlandsupplysning i övrigt. Riksdagsrepresentationen motiveras bland annat av att en fortlöpande och nära kontakt mellan totalförsvarets företrädare och riksdagen bör upprätthållas i upplysningsverksamheten samt av att riksdagsrepresentationen i nämnden bör kunna tjäna som språkrör för den allmänna opinionen.

Utredningens förslag innebär, att försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd skulle upphöra. Den bör enligt utredningen ersättas med två principiellt skilda nämnder, d. v. s. en nämnd för krigsmaktens personalvård och en nämnd för totalförsvarets upplysningsverksamhet. En principiell tudelning anser utredningen vara till fördel från effektivitetssynpunkt och dessutom bidra till en klarare gränsdragning mellan begreppen upplysning och personalvård. Upplisyngsnämnden bör enligt utredning som verkställande organ ha en kommitté, bestående av nämndens sekreterare samt cheferna för försvarsstabens sektion III och informationsavdelningen inom civilförsvarsstyrelsen jämte representanter för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Denna kommitté bör även vara redaktionskommitté för den föreslagna totalförvarstidskriften. Utredningen förutsätter, att sekreteraren i totalförsvarets upplysningsnämnd skall vara redaktör för tidskriften och att nämndens ordförande skall vara tidskriftens ansvarige utgivare. Den föreslagna kommittén skall även bereda de ärenden, som skall föredras för upplysningsnämnden.

I detta sammanhang anför utredningen, att den övervägt om till totalförsvarets upplysningsnämnd skulle knytas ett upplysningsråd med representanter för dagspressen, radion, televisionen, filmen, de politiska partierna, folkrörelserna, bokförlagen, de frivilliga försvarsorganisationerna m. fl. Utredningen finner dock att detta råd i stort sett, och i efterhand, skulle komma att få behandla samma ärenden som nämnden. Rådet skulle dessutom få ringa inflytande på upplysningsverksamhetens utformning och endast i undantagsfall — på grund av sin storlek — kunna behandla uppkomna problem medan de är aktuella. Av dessa anledningar anser utredningen ett upplysningsråd vid sidan av upplysningsnämnden vara överflödigt.

I övrigt behöver upplysningsorganen inom totalförsvaret enligt utredningen inte omorganiseras. Det anses dock önskvärt bland annat att civilförsvarsstyrelsens informationsavdelning förstärks.

U p p l y s n i n g s v e r k s a m h e t e n s b e d r i v a n d e

P r e s s t j ä n s t e n s o r g a n i s a t i o n i n o m f ö r s v a r s s t a b e n , f ö r s v a r s g r e n a r n a o c h ö v r i g a t o t a l f ö r s v a r s g r e n a r ä r a n f ö r u t r e d n i n g e n b e r o e n d e a v d e n

organisatoriska utvecklingen i övrigt. Utredningen anser, att argumenten för presstjänstens kvarblivande i försvarsstaben och de tre försvarsgrensstaberna för närvarande är bärande och vill understryka att praktisk erfarenhet från andra institutioner pekar på nödvändigheten av att informationstjänsten erhåller en sådan i förhållande till andra avdelningar fristående ställning direkt under vederbörande institutions chef, att verksamheten kan bedrivas på ett från publicitetsorganens synpunkt snabbt och effektivt sätt.

Av verksamhetsområdets omfattning och med hänsyn till de övriga upplysningar som lämnats finner utredningen det i och för sig motiverat med en förstärkning av arbetskraften med tanke på att inget av de redovisade verksamhetsområdena rimligen bör avvecklas.

Utredningen föreslår att av en för hela totalförsvaret gemensam upplysningstidskrift skall utges.

Utredningen har övervägt om en sådan tidskrift bör utges av någon av de stora frivilliga försvarsorganisationerna med hjälp av visst statligt finansiellt stöd. Utredningen har emellertid ansett det väsentligt, att en dylik tidskrift kostnadsfritt tilldelas sådana personalkategorier, som de olika myndigheterna i första hand vill nå med försvarsupplysning. Det bör då vara av stor betydelse, att den upplysning som på detta sätt förmedlas till de olika totalförsvargrenarnas personal också har officiell karaktär. Vidare är en direkt anknytning av tidskriften till totalförsvarsmyndigheterna av värde från kontakt- och samarbetssynpunkt och tillförsäkrar vidare — med den organisatoriska lösning utredningen föreslår — de olika myndigheterna likartat inflytande på tidskriftens innehåll och utformning.

Den föreslagna totalförsvarspublikationen bör enligt utredningen spridas även till de olika frivilligorganisationerna. Detta synes desto mera angeläget som dessa organisationers behov av aktuell försvarsupplysning visat sig vara synnerligen stort. Den bör vidare spridas till press, skolor, bibliotek, länsstyrelser och andra offentliga institutioner.

Tillkomsten av den föreslagna publikationen bör enligt utredningen resultera i att de militära försvarsgrenstidskrifterna återfår sin tidigare karaktär av utbildningsorgan för den egna personalen. Kostnaderna för tidskrifterna Arménnytt, Marinnytt, Flygvapennytt och Vårdkasen bör därför i fortsättningen bestridas från försvarsgrenarnas övningsanslag. Härigenom kan samtidigt försvarsgrensheferna anpassa de olika tidskrifterna efter det direkta utbildningsbehovet. Utredningen betonar önskvärdheten av en fortsatt utgivning av dessa publikationer med hänsyn till att de — trots den föreslagna inriktningen — även i fortsättningen måste tillmätas värde från upplysningssynpunkt.

Den nya tidskriften bör, anför utredningen, täcka hela totalförsvarsområdet. Innehållet bör avvägas mellan de olika totalförsvargrenarna i viss proportion till upplagens fördelning.

Utredningen räknar med en upplaga av sammanlagt omkring 80 000 exemplar. De normer, som uppdragits i kungl. brev den 3 juni 1960 rörande spridning av de militära försvarsgrenstidskrifterna, har därvid i princip tillämpats på de olika myndigheterna. För krigsmaktens vidkommande har utredningen även inräknat kategorien värnpliktiga underofficerare, som i olika sammanhang uttryckt önskemål om försvarsupplysande informationsmaterial. Upplagan skulle då komma att utgöra omkring 58 000 exemplar för krigsmakten, ca 8 000 exemplar för civilförsvaret, ca 2 000 exemplar för det ekonomiska och 500 exemplar för det psykologiska försvaret. För frivilligorganisationerna m. fl. har beräknats omkring 10 000 exemplar och för skolor, bibliotek o. s. v. ungefärligen 1 500 exemplar.

Utredningen anser tidskriften böra utkomma med sex nummer per år. Om varje nummer kostar 40 000 kr., skulle härvid den sammanlagda kostnaden komma att uppgå till 240 000 kr. Härtill kommer personalkostnader. Utredningen har som nämnts förutsatt, att sekreteraren i totalförsvarets upplysningsnämnd samtidigt skall vara redaktör för tidskriften. Lönekostnaderna för denne jämte ett kontorsbiträde har beräknats till 30 000 kr. respektive 10 000 kr. per år. Inberäknat personalkostnader skulle således det årliga medelsbehovet för den föreslagna tidskriften komma att uppgå till 280 000 kr.

Utredningen föreslår, att de sammanlagt 113 000 kr. från fjärde huvudtitelns anslag för försvarsupplysning, som tidigare anvisats för tidskrifterna Arménytt, Marinnytt, Flygvapennytt och Vårdkasen, i stället anslås till den föreslagna totalförsvartidskriften. Utredningen förutsätter, att även övriga totalförsvargrenar bidrar till bekostandet av publikationen.

Bland de olika medel som hittills utnyttjats för spridning av försvarsupplysning, fyller enligt utredningens uppfattning även utställningarna ett bestämt behov. En av utställningsformens fördelar anger utredningen vara att den ger möjlighet till en mera direkt belysning av totalförsvarsproblemen än de flesta andra upplysningsmedia. Besökarna har tillfälle att påtagligt bekanta sig med materielen, samtidigt som de genom olika uppvisningar får en realistisk bild av dagens svenska försvar, dess taktik, utrustning, utbildning m. m.

Utredningen anför, att en kvalitativt svag utställning inverkar direkt negativt på inställningen till försvaret och våra försvarsmöjligheter. Detta faktum understryker behovet av en samordning av och kraftsamling i utställningsverksamheten. Med hänsyn till den samordning som redan äger rum, bland annat i form av en gemensam arbetsgrupp, finner utredningen inte behov föreligga av någon ytterligare organisatoriskt reglerad samordning utöver den som totalförsvarets upplysningsnämnd innebär.

Utredningen anför, att på grund av att de anslag som hittills anvisats för utställningar m. m. varit klart otillräckliga, denna verksamhet i stor utsträckning blivit beroende av ekonomiskt stöd från utställningsarrangörer

och industriföretag. Utredningen finner det i princip önskvärt, att försvarsutställningar i mindre grad blir beroende av privat garanti. Med hänsyn till de omfattande besparingar, som det nuvarande systemet medför för statskassan, och med tanke på att privata ekonomiska bidrag i varje särskilt fall prövas av Kungl. Maj:t, avstår dock utredningen från att väcka något förslag i frågan.

I frågan om film och television har utredningen övervägt om ett totalförsvarets eget filmbolag bör inrättas för den tekniska framställningen av all försvarsfilm. Hittills har såväl krigsmaktens som civilförsvarets upplysnings- och undervisningsfilmer till största delen inspelats av civila filmbolag.

Upplysningsutredningen, som ansett sig ha att ta ställning till frågan från totalförvarssynpunkt, har i likhet med tidigare utredningar i ämnet — vilka dock endast behandlat krigsmaktens filmproduktion — funnit åtskilliga skäl tala för ett gemensamt organ för inspelning av försvarsfilm. En mera samordnad produktion skulle sålunda minska riskerna för dubbelarbete och göra det lättare att i praktiken omsätta vunna erfarenheter. Man skulle sannolikt också kunna räkna med viss tidsvinst på grund av bland annat minskade kommunikatoriska svårigheter. Det nuvarande systemet är emellertid till fördel då det gäller att fortlöpande anpassa filminspelningarnas omfattning efter utvecklingen och det aktuella upplysningsbehovet. Samarbetet med de civila filmbolagen torde också öka möjligheterna att placera kortfilmer om försvaret som förspel på de allmänna biograferna. Inrättandet av ett centralt organ för inspelning och distribution av försvarsfilm skulle enligt utredningen också medföra betydande kostnader.

Televisionen torde, anför utredningen, från kontaktsynpunkt vara oöverträffad som förmedlare av försvarsupplysning. Den snabba utbyggnaden av televisionsnätet i förening med TV:s stora utvecklingsmöjligheter i vårt land öppnar vida perspektiv i upplysningshänseende. Utredningen framhåller, att försvaret och försvarsfrågorna hittills varit väl tillgodosedda i svensk TV. Ur utredningens synvinkel är det emellertid angeläget att betona önskvärdheten av att totalförsvaret bereds vidgat utrymme i takt med den utökade sändningstiden. Utredningen uppmärksammar i detta sammanhang Sveriges Radios skoltelevisionsprogram.

Den betydelse som utredningen tillmäter televisionen från upplysningsynpunkt får enligt utredningen vissa konsekvenser på filmsidan. Utredningen understryker önskvärdheten av att man redan vid planeringen av försvarsupplysande filmer undersöker möjligheterna att få dessa spridda genom televisionen och i anslutning härtill söker tillgodose televisionens speciella krav i fråga om filmernas uppläggning och utformning.

Televisionen kan dock icke, anför utredningen, i framtiden helt ersätta de vanliga kanalerna för distribution och visning av upplysningsfilm. Behovet av försvarsupplysning kan sålunda omöjligt få någon avgörande in-

verkan på TV:s val av filmmaterial. Vidare är TV:s intresse för försvarsfilm ofta starkt aktualitetsbetonat och således svårt att på förhand överblicka. Vill man vid en viss bestämd tidpunkt med filmens hjälp fylla ett aktuellt behov av försvarsupplysning, måste man därför i huvudsak anlita andra vägar.

Sammanfattningsvis anför utredningen att den ej funnit tillräckliga skäl föreligga för en kostnadskrävande omorganisation av försvarets filmverksamhet med sikte på ett för totalförsvaret gemensamt produktionsorgan. Inom ramen för nuvarande organisation bör det finnas möjlighet för ett utökat samarbete med televisionen vid sidan av övriga former för distribution och visning av filmer med försvarsupplysande syfte. Utredningen föreslår därför att nuvarande organisation bibehålls.

Utredningen erinrar om att Centralförbundet Folk och Försvar hittills anvisats statsbidrag dels av Kungl. Maj:t från förenämnda reservationsanslag till försvarsupplysning, dels av bland annat beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Utredningen förordar, att ett enhetligt och uppräknat bidrag i fortsättningen anvisas centralförbundet direkt och därvid uppföres under en enda huvudtitel.

Utredningen behandlar ingående den upplysningsverksamhet, som bedrivs av Förbundet för folkförsvarets främjande, Försvarsfrämjandet. Utredningen konstaterar, att kritik riktats mot förbundet i fråga om dess polemiska metoder, dess ackvisitionsverksamhet och dess underlåtenhet att underkasta sig kontroll av Näringslivets granskningsnämnd. Utredningen ifrågasätter icke Försvarsfrämjandets avsikt att genom sin verksamhet gagna försvaret men förklarar sig icke kunna — så länge anmärkningar i nämnda hänseende kan riktas mot förbundet — rekommendera något samarbete med detta.

Anslag och anslagsfördelning

Utredningen erinrar att statsmakterna hittills, utöver medel till vissa löner, för krigsmaktens vidkommande beviljat ett särskilt reservationsanslag till försvarsupplysning. Detta anslag uppgår budgetåret 1961/62 till 206 000 kr. För de övriga totalförsvarsmyndigheterna har inga särskilda medel anslagits för försvarsupplysande ändamål, varför den verksamhet som dessa myndigheter hittills bedrivit på detta område bekostats av andra medel, som stått till myndigheternas förfogande.

Förutom krigsmakten har, anför utredningen, inom totalförsvaret hittills endast civilförsvarsstyrelsen haft heltidsanställd personal i upplysnings-tjänst.

Utredningen, som understryker önskvärdheten av att civilförsvarsstyrelsens informationsavdelning förstärks och att tjänstemän vid riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och beredskapsnämnden för psykologiskt försvar ges möjlighet att även fullgöra informationsuppgifter, uttalar att

det är angeläget att även dessa totalförsvarsmyndigheter anvisas särskilda medel till försvarsupplysande ändamål.

Utredningen föreslår som av det tidigare anförda framgår att Centralförbundet Folk och Försvar i fortsättningen anvisas höjt bidrag.

För att få ett begrepp om de verkliga totala kostnaderna för den försvarsupplysning som hittills bedrivits av de olika totalförsvarsmyndigheterna måste, anför utredningen, till de för försvarsupplysning anslagna medlen läggas kostnader för löner, expenser, lokaler, viss utbildning m. m. Den summa, som på detta sätt kan framräknas, torde för totalförsvaret understiga 1 miljon kronor per år. I relation till de medel som anslås till de olika försvarsmyndigheterna, utgör sålunda kostnaderna för upplysningsverksamheten mindre än en tredjedels promille. Med hänsyn till dels det ökade behov av upplysning som utredningen tidigare konstaterat, dels försvarsupplysningens stora betydelse för försvarsvilja, anser utredningen det angeläget att väsentligt ökade medel för försvarsupplysning ställs till myndigheternas förfogande.

Utredningen anger de årliga kostnaderna för ett genomförande av utredningens förslag till 175 000 kr. Nämnade belopp är beräknat utan hänsynstagande till kostnaderna för försvarsgrenstidskrifterna. Av nämnda belopp avser 8 000 kr. arvodeskostnader, expenser m. m. för totalförsvarets upplysningsnämnd, 127 000 kr. av utredningen angiven merkostnad för utgivande av en upplysningstidskrift för totalförsvaret, 30 000 kr. lön till sekreterare i upplysningsnämnden, tillika tidskriftens redaktör samt 10 000 kr. lön till ett kontorsbiträde åt sekreteraren. Beloppet 127 000 kr. har utredningen framräknat på så sätt att från den beräknade framställningskostnaden för tidskriften, 240 000 kr., dragits det belopp, 113 000 kr., som nu står till förfogande för försvarsgrenstidskrifterna och tidskriften Vårdkasen. Kostnaderna för dessa tidskrifter har utredningen som förut nämnts förutsatt skola i fortsättningen bestridas av försvarsgrenarnas övningsanslag.

Yttranden över försvarsupplysningsutredningens förslag

Allmänna synpunkter

Utredningens förslag i stort tillstyrkes eller lämnas utan mera väsentliga invändningar av det övervägande antalet av remissinstanserna. Åtskilliga av dessa remissinstanser uttrycker dock tvekan inför förslaget att utge en särskild tidskrift. En övervägande kritisk hållning mot hela utredningsförslaget intas endast av *länsstyrelsen i Jämtlands län, överståthållarämbetet* och *Svenska landsbygdens ungdomsförbund*. Nämnade länsstyrelse anser utredningsförslaget högst otillfredsställande, medan de övriga två instanserna på de flesta väsentliga punkterna ifrågasätter utredningens förslag.

Den i direktiven för utredningen angivna allmänna riktpunkten att kostnaderna för upplysningsverksamheten inte bör tillåtas stiga har åtskilliga remissinstanser direkt eller indirekt kritiserat. Sålunda anför *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd*, att vid genomförande av ändringar beträffande försvarsupplysningen den måhända viktigaste åtgärden vore att staten lämnade Centralförbundet Folk och Försvar ett avsevärt kraftigare ekonomiskt stöd än för närvarande. *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* förklarar sig anse upplysningen om totalförsvaret vara en så viktig samhällsuppgift, att den bör beviljas betydligt större anslag. Också *civilt försvarsstyrelsen* samt *länsstyrelsen i Jönköpings län* uttalar sig i denna riktning liksom åtskilliga icke statliga remissinstanser, exempelvis *Riksförbundet för Sveriges försvar* och *Kooperativa förbundet*.

Den av utredningen i betänkandet lämnade redogörelsen för den nu bedrivna upplysningsverksamheten anses av flera remissinstanser vara ofullständig. *Skolöverstyrelsen* påpekar sålunda att utredningen icke berört bland annat den verksamhet inom ämnesområden rörande totalförsvaret, som bedrivs av eller förmedlas genom statsunderstödda folkbildningsorganisationer. *Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* anför att på det ekonomiska försvarets område inga redogörelser lämnats för *jordbruksnämndens*, *arbetsmarknadsstyrelsens*, *kommunikationsverkens* m. fl. hithörande verksamhet. Presentationen av Centralförbundet Folk och Försvar anser nämnden icke ge något underlag för bedömning av organisationens utomordentligt stora förutsättningar på upplysningsverksamhetens område. *Överbefälhavaren* framhåller, att utredningen endast antydningssvis berört det civila undervisningsväsendets roll i försvarsupplysningen.

Behovet av upplysning om totalförsvaret

Utredningens uppfattning att behovet av försvarsupplysning ökat delas allmänt av remissinstanserna. *Landsorganisationen i Sverige* liksom *Arbetarnas bildningsförbund* understryker sålunda utredningens bedömningar och anför, att en allsidig och målmedveten upplysningsverksamhet om motiven för och grunddragen i vårt lands alliansfria utrikespolitik och den därav betingade försvarspolitik är en angelägen uppgift. *Svenska arbetsgivareföreningen* förklarar sig dela utredningens grundläggande uppfattning att behovet av upplysning angående totalförsvarets samtliga grenar ökat. *Kooperativa förbundet* anför om behovet av försvarsupplysning att i försvarsfrågan i vidsträckt mening den medborgerliga allmänbildningen med all säkerhet genomsnittligt står på en lägre nivå än när det gäller den statliga verksamheten i övrigt.

I många yttranden pekas särskilt på behovet av upplysning till ungdomen, också den kvinnliga. *Upplysnings- och personalvårdsnämnden* framhåller på denna punkt att krigsmakten och civilförsvaret har ett betydligt större

behov på detta område än övriga grenar av totalförsvaret. *Chefen för armén* anför i behovsfrågan — med instämmande av *överbefälhavaren* — bland annat följande.

Upplysningsutredningen har knappast tagit upp problemet i hela dess vidd. Kvinnornas roll för försvarsviljan har således icke berörts. Det har inte klarlagts hur de skall nås med försvarsupplysning. För att ge ungdomen en riktig uppfattning om vårt försvars frihets- och fredsbevarande syfte har vidare skolundervisningen stor betydelse. Den grundläggande inställningen till försvarsfrågorna bör skapas innan värnpliktstjänstgöringen börjar. Då minskar risken för att undervisningen i försvarsfrågor betraktas som »propaganda av militära yrkesmän som talar i egen sak». Den 1957 publicerade utredningen i skolfrågor nr 1 om »Propagandakritik och samhällssolidaritet i skolundervisningen» har av skolöverstyrelsen delgivits lärare, skolboks-förlag m. fl. Detta torde efter hand ge ökat utrymme för försvarsfrågor i undervisningen. Ytterligare åtgärder bör emellertid vidtas för att stimulera lärarnas intresse och öka deras kunskaper.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar understryker, att den kvinnliga ungdomen måste bibringas kunskaper om totalförsvaret bland annat med hänsyn till att kvinnorna framför andra kommer att få känna på utrymningens påfrestningar. *Högerns ungdomsförbund* förklarar sig starkare än utredningen vilja understryka vikten av försvarsupplysning i skolorna.

Sveriges lantbruksförbund framhåller att det framför allt är de värnpliktigas uppfattning om militärtjänstgöringen som är avgörande för vårt folks uppfattning om försvaret; upplysningen om militärtjänstgöringen måste därför ordnas så att försvaret framstår såsom meningsfyllt. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser det synnerligen angeläget att civilförsvarets upplysningsverksamhet bringas i paritet med krigsmaktens med hänsyn till att kraven på den enskildes egna åtgärder torde bli störst på civilförvarsområdet.

I fråga om behovet av ökad upplysning till den inom krigsmakten civilanställda personalen förklarar sig *överbefälhavaren* dela utredningens uppfattning men erinrar om svårigheterna att under arbetstid förmedla upplysning till den kollektivavtalsanställda personalen.

Allmänna riktlinjer

De av utredningen föreslagna allmänna riktlinjerna för upplysningsverksamhetens form och innehåll har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. På några punkter föreslås dock i vissa fall jämkningar i de rekommendationer utredningen gjort.

Med anledning av utredningens uttalande att upplysningsverksamheten skall avse totalförsvaret anför *chefen för armén*, som i och för sig biträder nämnda uttalande, att med hänsyn till krigsmaktens, särskilt arméns, dominerande ställning i totalförsvaret upplysning i krigsmaktsfrågor, särskilt arméfrågor, är av stor vikt när det gäller att belysa den enskilde medborgarens roll inom totalförsvaret.

I fråga om de ämnen, vari upplysning bör lämnas, konstaterar *Högerns ungdomsförbund* med tillfredsställelse att utredningen klart uttalat att uppgiften icke blott är nyhetsförmedling om försvaret utan även att förmedla ingående medborgarkunskap i försvarsfrågor. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* vill starkare än utredningen understryka att försvarsupplysningen bör behandla den internationella utvecklingen, som ju är orsaken till att vi håller ett så starkt försvar som möjligt.

Överbefälhavaren och *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* understryker utredningens uttalande att de problem som uppstått vid tillämpningen av hittills gällande riktlinjer för upplysningsverksamheten inte får leda till att upplysningen inom viktiga områden eftersätts.

De av utredningen angivna kraven på saklighet, fullständighet och rättvisa i fråga om upplysningsverksamheten har föranlett flera uttalanden av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* förklarar sig ha med särskild tillfredsställelse noterat utredningens bestämda uttalande om att upplysningen ej får ges en polemisk utformning. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* hävdar, att innehållet i upplysningen måste vara neutralt i så måtto att politiska tvistefrågor undvikas. I övrigt anser förbundet det självfallet vara av värde, om största möjliga utrymme lämnas åt krafter såväl inom det civila som det militära försvaret att fritt pröva olika former för och innehåll i denna verksamhet. *Folkpartiets ungdomsförbund* anför, att objektivitet i försvarsupplysningen är ett primärt krav men att det synes olämpligt att sätta alltför snäva ramar för enskilda befattningshavares yttrandefrihet.

Vad utredningen uttalat, att upplysningsverksamhetens uppgift i politiska stridsfrågor bör vara att ge anvisning på de källor där olika åsikter på ett tillfredsställande sätt redovisas har mött några invändningar. Sålunda anför *chefen för försvarshögskolan*, att totalförsvarets tjänstemän ej bör ha skyldighet att ge anvisning på källor, innehållande felaktiga uppgifter, utan ha till uppgift att redogöra för fakta och statsmakternas deklarerade inställning i frågan. *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* uttalar, att det inte kan ifrågakomma att i upplysningsarbetet rekommendera material, som är dels behäftat med sakfel, dels starkt subjektivt färgat.

Utredningens tanke att en föreläsare i en omstridd fråga bör få angiva även sin personliga mening har mött vissa erinringar. *Överståthållarämbetet* anser sig sålunda icke helt kunna ansluta sig till denna uppfattning. Ämbetet anser att ett förbud häremot icke bör ifrågakomma men finner en synnerlig restriktivitet erforderlig för att icke den avsedda sakliga informationen skall äventyras genom eventuella känsloladdade uttalanden. *Publicistklubben* hävdar att, med hänsyn till risken för att subjektiva deklARATIONER av misstag kan komma att uppfattas såsom en del av en objektiv redogörelse, det är klokt att i varje fall i politiska stridsfrågor inskränka befälets information inför trupp till en objektiv redogörelse.

Administrationn av totalförsvarets upplysningsverksamhet

Försvarsupplysningsutredningens uttalanden rörande behovet av samordning av försvarsupplysningen har icke föranlett några erinringar av remissinstanserna.

Försvarsupplysningsutredningens förslag att inrätta en Kungl. Maj:t direkt underställd totalförsvarets upplysningsnämnd, i samband varmed försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd skulle avvecklas, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* anför sålunda, under erinran om att den redan tidigare accepterat en uppdelning av upplysnings- och personalvårdsnämnden, att behovet av en rådgivande upplysningsnämnd uppenbarligen är betydande och att det är nödvändigt att en rådgivande nämnd inrättas för upplysningsfrågor. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser, att den föreslagna nämnden är väl motiverad och att den synes ha förutsättningar att fylla en väsentlig uppgift. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* finner det ur flera synvinklar vara värdefullt att ett organ av angiven typ inrättas. *Tidningarnas telegrambyrå* förklarar sig i och för sig icke ha något emot förslaget att inrätta en totalförsvarets upplysningsnämnd, även om organisationen förefaller tämligen tungrodd. — *Överståthållarämbetet, Riksförbundet för Sveriges försvar* och *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* uttrycker däremot tvekel på lämpligheten av att inrätta en upplysningsnämnd. *Överståthållarämbetet* förklarar sig härvid vara skeptiskt inställd till behovet och nyttan av den föreslagna organisationen och frågar om icke en smidigare form finnes för att sprida försvarsupplysning. Under en längre fredsperiod synes enligt ämbetet svårigheter kunna uppstå att för nämnden finna arbetsuppgifter. Ändamålsenligare vore att vid uppkommande behov rådgöra med någon eller några av de personer som föreslås ingå i nämnden. *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* vill icke helt avföra tanken på att inrätta den föreslagna upplysningsnämnden men ifrågasätter lämpligheten av att utskilja upplysningsverksamheten från personalvården då en klar gränsdragning synes förbundet svår att åstadkomma.

Länsstyrelsen i Jönköpings län uttalar i detta sammanhang att statsmakterna icke får inskränka sig till att draga upp riktlinjerna för försvarsupplysningen utan också måste aktivt medverka i upplysningen och därigenom ge den en mer auktoritativ prägel än den eljest får.

Av utredningen angivna uppgifter för den nya nämnden har icke föranlett några väsentligare erinringar från remissinstansernas sida. Det bör dock i detta sammanhang erinras om att flera remissinstanser föreslagit att den tillämnade totalförsvartidskriften icke skall utges av nämnden utan av Centralförbundet Folk och Försvar, varigenom vissa arbetsuppgifter skulle

bortfalla för nämndens del. *Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd*, som hävdar att den föreslagna nämnden icke har några egentliga uppgifter i fråga om samordning och företrädande av olika slag av intresseområden inom samhället, anser behovet av nämnden främst gälla den rådgivande funktionen.

Beträffande sammansättningen av den föreslagna nämnden har remissinstanserna i allmänhet godtagit utredningsförslaget. Vissa mera principiella invändningar har i några remissyttranden framförts mot förslaget att i nämnden skulle ingå fyra riksdagsmän. Sålunda ifrågasätter *civilbefälhavaren i första civilområdet* utredningens förslag under anförande av att ifrågavarande riksdagsmän kommer att uppfatta sig såsom riksdagens representanter i nämnden, varigenom verksamheten kommer att politiseras på ett sätt man egentligen avsett undvika. Tvekan beträffande förslaget på denna punkt anföres också av *Svenska landsbygdens ungdomsförbund*, *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*. Några remissinstanser — *chefen för armén*, *skolöverstyrelsen*, *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* och *länsstyrelsen i Norrbottens län* — föreslår att skolöverstyrelsen eller annan pedagogisk expertis skall vara företräd i nämnden. — *Chefen för försvarshögskolan* önskar representation för kommunikationsverken, försvarshögskolan, försvarsstabens sektion III och inrikesdepartementet. — *Civilbefälhavaren i fjärde civilområdet* önskar någon representant från civilbefälhavarplanet. — *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att statssekreterarna i försvars- och inrikesdepartementen bör vara ledamöter av nämnden i syfte att ge nämnden en fastare anknytning till regeringen.

I flera yttranden hävdas, att i nämnden bör ingå företrädare för folkrörelserna och/eller folkbildningsarbetet. Uttalanden i denna riktning göres av *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Kooperativa förbundet*, *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Arbetarnas bildningsförbund*.

I flera yttranden — exempelvis de från *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* och *civilförsvarsstyrelsen* — hävdas att i nämnden också bör ingå någon eller några företrädare för press, radio och TV liksom också en representant för Centralförbundet Folk och Försvar.

Det förhållandet att utredningen funnit ett upplysningsråd vara överflödigt beklagas av *Landsorganisationen i Sverige* och *Arbetarnas bildningsförbund*. *Landsorganisationen* anför härvid följande.

Upplysningsverksamheten om totalförsvaret bör icke, i så hög grad som utredningen föreslår, göras till en expertuppgift. Folkrörelserna och de förtroendevalda lekmännen spelar en betydande roll i fråga om förmedling av informationer och insatser i opinionsbildningen på samhällslivets olika områden. Det finns därför all anledning att tillvarata de möjligheter till en vidgad upplysningsverksamhet, som ett råd med den sammansättning som skisserats skulle ge.

Förslaget att till totalförsvarets upplysningsnämnd skulle knytas en verkställande kommitté har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, Publicistklubben* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* ansluter sig däremot inte till eller uttrycker tvekan inför tanken på en kommitté som verkställighetsorgan. Enligt *upplysnings- och personalvårdsnämnden* skulle sålunda den föreslagna kommittén endast ha en arbetsuppgift, nämligen att vara redaktionskommitté. *Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* anser det böra övervägas att anförtro verksamheten åt en sekreterare, som tillika kunde fungera som tidskriftens redaktör med kontaktmän från totalförsvarsmyndigheterna som sakkunniga rådgivare. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* anser att funktionen som nämndens verkställande organ bör anförtros åt ett administrativt organ.

Civiltjänststyrelsen erinrar om att styrelsen i annat sammanhang föreslagit inrättande av en informationsavdelning vid styrelsen, omfattande tre kvalificerade befattningshavare m. m. Detta är enligt styrelsen en minimiorganisation för upplysning och propaganda om civiltjänstveret inom totalförsvarets ram samt »civiltjänstutbildning» av den stora allmänheten. Mot bakgrund härav beklagar styrelsen att utredningen på grund av sina direktiv inte närmare undersökt de ekonomiska och personella problem, som sammanhänger med försvarsupplysningens effektivitet. *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* och *länsstyrelsen i Jönköpings län* önskar också förstärka civiltjänststyrelsens resurser på detta område.

U p p l y s n i n g s v e r k s a m h e t e n s b e d r i v a n d e

Upplysningsutredningens förslag att presstjänsten inom krigsmakten icke för närvarande skulle ytterligare centraliseras utan kvarstå i försvarsstaben och försvarsgrensstaberna samt att motsvarande ordning i princip bör tillämpas för övriga totalförsvarsmyndigheter har icke mött några invändningar, bortsett från att *länsstyrelsen i Jönköpings län* förordat att krigsmaktens presstjänst skulle koncentreras till försvarsstaben. *Chefen för flygvapnet* understryker däremot kraftigt vikten av att presstjänsten kvarblir vid de militära staberna för att snabbt och effektivt kunna ge den service som de moderna publicistorganen kräver. *Svenska tidningsutgivareföreningen* konstaterar med tillfredsställelse att utredningen funnit presstjänsten för närvarande böra kvarbli i försvarsstaben och försvarsgrensstaberna. Föreningen uttrycker den förhoppningen att presstjänsten vid försvarsgrensstaberna bibehålles även vid en eventuell ytterligare centralisering av totalförsvaret. En helt centraliserad presstjänst torde enligt föreningen av allt att döma komma att medföra en försämring av försvarets informationstjänst. — Också *Tidningarnas telegrambyrå*,
3 — Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 74

Publicistklubben och *Svenska journalistförbundet* gör uttalanden av innebörd att inga hinder bör läggas för direkta kontakter.

Centralförbundet Folk och Försvar samt *Svenska arbetsgivareföreningen* anser att samtliga totalförsvargrenar bör tillföras särskild presstjänst. — *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anför att för länsstyrelsen föreligger behov av en pressombudsman för frågor rörande det icke-militära försvaret.

Utredningsförslaget att totalförsvarets upplysningsnämnd skulle utge en särskild tidskrift för totalförsvaret har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta av de hörda instanserna. Ett tiotal remissinstanser har emellertid uttryckt tvekan inför förslaget eller ställt sig avvisande till detsamma.

Förslaget att utgiva en tidskrift tillstyrkes eller lämnas utan erinran av bland andra *överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna, försvarets civilförvaltning, försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd, civilförsvarestyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, länsstyrelserna i Gävleborgs län, Västernorrlands län och Norrbottens län, försvarets personalvårdsutredning, Folkpartiets ungdomsförbund, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Riksförbundet för Sveriges försvar, Svenska tidningsutgivareföreningen, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* samt *Arbetarnas bildningsförbund*. Modifikationer — i vissa fall på väsentliga punkter — beträffande tidskriftens uppläggning m. m. föreslås dock i åtskilliga remissyttranden.

Sälunda anför *överbefälhavaren* att den föreslagna tidskriften fyller ett klart behov. Han uttalar samtidigt att tidskriften icke, som utredningen antagit, påverkar behovet av försvarsgrenarnas tidskrifter och att dessa tidskrifter bör spridas till ytterligare icke aktiv personal. *Chefen för armén* gör uttalande i samma riktning under framhållande av att den tillämnade tidskriften bör avses för helt andra grupper än arméns tidskrift *Arménytt*. Också *chefen för marinen, chefen för flygvapnet* och *chefen för försvarshögskolan* tillstyrker tidskriften. I anslutning härtil anför *chefen för flygvapnet* att tidskriften *Flygvapennytt*, om den föreslagna tidskriften kommer till stånd, bör återgå till att vara ett rent utbildningsorgan.

Kooperativa förbundet anför bland annat att, enligt planen för utgivningen, tidskriften skall avpassas för den inåtriktade upplysningen men också spridas till frivilligorganisationerna. Efter allt att döma skulle tidskriften få i stort sett samma uppgift som den förutvarande »Kontakt med krigsmakten». När denna nedlades torde en av orsakerna ha varit, att försvarsgrenstidskrifterna ansågs fylla en väsentlig del av det inåtriktade informationsbehovet. Sedan »Kontakt med krigsmakten» nedlagts har i stället behovet av ett centralt utåtriktat totalförsvarsorgan yppats och vunnit anslutning också på officiellt håll. Ur denna synpunkt syns det förbundets styrelse knappast välmotiverat att planera tidskriften som ett huvudsakligen

internt militärt upplysningsorgan vid sidan av de nämnda upplysningsorganen, vilka fortfarande förutsattes utkomma. Förbundet anser i stället, att den planerade tidskriften bör läggas som ett väsentligen *utåtriktad* upplysningsorgan, med sin främsta uppgift att förmedla objektiva informationer om totalförsvaret, dess förutsättningar och uppbyggnad i atomåldern och dess innebörd för den enskilde medborgaren. — För en tidskrift med utåtriktade upplysningsuppgifter ligger alternativet att låta den utges av Centralförbundet Folk och Försvar nära till hands. Emellertid måste enligt förbundet det statliga huvudansvaret för publikationen tillmätas stort värde som en garanti för pålitlighet och autenticitet ifråga om de sakliga uppgifterna i publikationen och för ett av försvarsintresset ur vissa synpunkter betingat urval av dessa uppgifter.

Civilt försvarsstyrelsen delar icke utredningens uppfattning att den innehållsmässiga avvägningen mellan totalförsvargrenarna bör göras med hänsyn till upplagens fördelning utan anser att tidskriften bör ägnas åt de problem, som vid varje tillfälle är aktuella inom totalförsvaret i stort. Styrelsen föreslår att upplagan ökas, så att det stora behovet av utåtriktad upplysning om totalförsvaret i vid bemärkelse kan fyllas.

Folkpartiets ungdomsförbund anför, att tidskriftens uppläggning inte bör vara alltför populär, enär tidskriften knappast kan nå andra än de försvarsintresserade.

Arbetarnas bildningsförbund anser, att möjligheterna bör undersökas att få tidskriften spridd inom folkrörelserna i minst samma omfattning som föreslagits för de frivilliga försvarsorganisationerna; härvid bör dock enligt förbundet de folkliga strävandena vara representerade i tidskriftens ledning.

Några remissinstanser godtar visserligen tanken på en särskild totalförsvartidskrift men ifrågasätter om icke denna med fördel borde utges av något icke-statligt organ utan officiell karaktär, närmast då Centralförbundet Folk och Försvar. Uttalande av denna innebörd gör sålunda *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar*. Nämnden anför härvid, att den föreslagna tidskriften kan vara ett tjänligt medel att sprida upplysning om totalförsvaret men varnar samtidigt för överskattning av tidskriftens effekt. *Statskontoret* anför i frågan bland annat följande.

Ehuru det icke är klart utsagt, torde det ha varit utredningens mening, att för att nå befolkningens opinionsbildande skikt, borde upplysningsnämnden förfoga över en egen, med statsmedel finansierad tidskrift. En sådan tidskrift i direkt statlig regi måste förutses komma att framstå såsom i alltför hög grad dirigerad och auktoriserad för att kunna nå avsedd effekt. För detta syfte är en fristående men statsunderstödd publikation, öppen för olika åsikter och för debatt, vida att föredra. Under förutsättning att föreslagen tidskrift kan ges en sådan fri ställning att olika meningsriktningar kan få komma till uttryck i tidskriften, finner statskontoret förslaget om en dylik tidskrift motiverat. Skulle detta icke kunna förenas med dess stats-

3* — *Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 74*

understödda ställning, finner statskontoret värdet av ytterligare en tidskrift tveksamt.

Om tidskriften ej får en fri ställning, ifrågasätter statskontoret även riktigheten av att på förslaget sätt begränsa innehållet i försvarsgrenstidskrifterna. Också *Centralförbundet Folk och Försvar* uttalar sig för en utgivning av tidskriften genom förbundet.

Högerns ungdomsförbund ställer sig tveksamt till den föreslagna tidskriften främst därför att utgivningen härav kommer att gå ut över försvarsgrenstidskrifterna, vilkas spridning förbundet anser närmast böra ökas. Man bör därför enligt förbundet söka nå andra finansieringsvägar för en totalförsvarstidskrift, exempelvis genom att låta *Centralförbundet Folk och Försvar* utge tidskriften.

Civilbefälhavaren i andra civilområdet, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* tillstyrker förslaget att skapa en tidskrift men förser tillstyrkandet med långtgående reservationer. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* förklarar sig sålunda känna tveksamhet inför förslaget. Härvid hänvisas dels till att den redan rika tidskriftsfloran helst icke bör ytterligare utökas, dels ock till att en tidskrift icke alltid kan anses representera den mest effektiva formen av upplysning. Om man på övriga totalförsvarstidskrifter kan minska kostnaderna med belopp, som svarar mot kostnaderna för den nya tidskriften, vill länsstyrelsen dock icke erinra något mot denna. *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* tillstyrker förslaget endast under förutsättning att en motsvarande besparing åstadkommes på övriga försvarspublikationer, bekostade av allmänna medel.

En mer eller mindre negativ inställning till förslaget om en särskild totalförsvarstidskrift har *civilbefälhavarna i första och fjärde civilområdena, överståthållarämbetet, Publicistklubben* och *Tidningarnas telegrambyrå*. *Civilbefälhavaren i första civilområdet* anför att en för hela totalförsvaret gemensam upplysningstidskrift borde nå bland annat dels ungdomen, dels sådana, som verkar som opinionsbildare. Med den tänkta spridningen av tidskriften kan nämnda två kategorier knappast nås i önskad utsträckning. Till detta kommer, att om man skall få en ny facktidskrift läst i vår på tryckalster nästan övermättade tid måste tidskriften vara »något extra». Även då är det tvivelaktigt, om ungdomen läser den. *Civilbefälhavaren* finner det därför synnerligen tveksamt, om någon tidskrift enligt utredningens förslag skall startas och om icke i stället film, radio och framför allt TV bör utnyttjas. Som komplettering till dessa massmedia bör användas artiklar i de olika tidskrifter, som redan utges av militära myndigheter, vissa försvarsfrämjande organ och olika organisationer.

Överståthållarämbetet anför liknande synpunkter och framhåller härvid bland annat att enligt utredningens förslag omkring två tredjedelar av tidskriftens upplaga skulle gå till krigsmaktens personal och att därför tid-

skriften förmodligen icke i någon nämnvärd grad skulle få betydelse för en vidgad upplysning av den svenska allmänheten.

Publicistklubben anför, utan att uttryckligen taga ställning till utredningens förslag, att en totalförsvartidskrift blir dyr och att den genom gratisdistribution knappast kan väntas bli eftersökt av en större läsekrets vid sidan av de personer som i sin tjänst anser sig ha skyldighet att läsa tidskriften. Under alla förhållanden bör man sträva efter att vinna intresse för redan existerande tidningar och tidskrifter. I sistnämnda synpunkt instämmer *Tidningarnas telegrambyrå*.

Vad utredningen anfört om utställningar har icke föranlett några erinringar från remissinstanserna med undantag för att två länsstyrelser och en civilbefälhavare framhåvt att det råder brist på medel för anordnande av sådana.

Överbefälhavaren förklarar sig sålunda i allt väsentligt dela utredningens synpunkter på försvarsutställningar. Han framhåller att ett minskat beroende av privata ekonomiska garantier för utställningarna — vilket utredningen i princip ansett önskvärt — förutsätter väsentligt höjda anslag. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför på denna punkt att meningarna om utställningars betydelse för belysning av totalförsvarsproblem är delade men hävdar att om försvarsutställningar är väl organiserade de säkerligen har en mission att fylla.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och *civilbefälhavaren i tredje civilområdet* anför, att beroendet av privat garanti för utställningar framför allt drabbar civilförsvaret, som till följd av bristande anslag i regel redan från början kommer i underläge vid en tillsammans med militär myndighet arrangerad utställning. Upplysningsnämnden borde därför förfoga över ett årligt anslag för utställnings- och propagandaändamål, som efter prövning kunde fördelas i proportion till försvarsgrenarnas möjligheter att åstadkomma för upplysningsverksamheten lämpligt utställningsmaterial. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* beklagar att för närvarande utställningsverksamheten på grund av medelsbrist måste inskränkas i icke önskvärd omfattning.

Utredningens förslag att bibehålla nuvarande organisation beträffande film och television har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* anför på denna punkt i sitt yttrande, att utredningen med full rätt pekat på den betydelse som televisionen fått för all upplysningsverksamhet. Det synes nämnden naturligt att detta medium också utnyttjas i försvarsupplysningen. Nämnden understryker den positiva inställning som härvid råder hos Sveriges Radio. Enligt nämndens mening kan en bredare försvarsupplysning, omfattande icke blott nyhetsförmedling, väl inpassas i de allmänna riktlinjerna för ljudradions och televisionens verksamhet. — Nämnden framhåller vidare att skol-TV bör utnyttjas i undervisningen i skolorna om totalförsvaret. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anför, att filmens och

televisionens värde för den utåtriktade upplysningen icke kan nog framhållas. Styrelsen anser det angeläget att efter hand öka utrymmet för film och television i informationen om totalförsvaret. *Chefen för försvarshögskolan* anför, att det är viktigt att ämnets betydelse ur samhällssynpunkt framhävs genom att det tillmätas en icke alltför begränsad programtid i radio och television.

Sveriges Radio anför bland annat följande.

Utredningen konstaterar på sid. 50 i betänkandet att i sådana massmedia som radio och television, som erbjuder allt större möjligheter till upplysning, blir konkurrensen om utrymmet allt hårdare. Sveriges Radio vill för sin del understryka riktigheten i detta påpekande och i anslutning till utredningens önskemål (bet. sid. 69) att totalförsvaret bereds vidgat utrymme i takt med den utökade sändningstiden framhålla, att det är många sektorer av samhällslivet och många ämnesområden som skall beredas plats. Särskilt måste företaget beakta önskemål från de intresseområden som för närvarande icke alls eller endast i ringa mån givits plats i televisionen.

Överbefälhavaren vitsordar vad utredningen anfört om önskvärdheten av ett utökat samarbete med televisionen.

Att försvarsinformation i televisionsprogrammen har stor betydelse, ej minst när det gäller att nå snabb kontakt med stor publik förklarar sig *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* vara helt införstådd med. Nämnden hävdar emellertid, att detta ej bör leda till att upplysning i andra former underskattas eller blir eftersatt.

Av vad som återgivits i det föregående av innehållet i remissyttrandena framgår att åtskilliga remissinstanser önskat att den föreslagna tidskriften skulle utges av *Centralförbundet Folk och Försvar*. I åtskilliga yttranden har uttryckts önskemål att förbundets verksamhet — i fråga om vilken utredningen icke framlagt några konkreta förslag — även i övrigt skulle vidgas, varvid förutsatts att statsbidraget till förbundet skulle ökas. Uttalanden i denna riktning göres bland annat av *överbefälhavaren*, *försvarets civilförvaltning*, *försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd*, *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar*, *överståthållarämbetet* och *Svenska arbetsgivareföreningen*. *Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd* anför härvid bland annat följande.

Nämnden anser att *Centralförbundet Folk och Försvar* har en synnerligen betydelsefull uppgift när det gäller att upplysa om försvaret och att befästa försvarsviljan. Med sin breda förankring har förbundet särskilda möjligheter att samordna totalförsvarets intressenter. De många organisationer, som nu ingå i förbundet utgör ett ovärderligt stöd för den svenska försvarsviljan. Inrättandet av en ny samordnande organisation enligt utredningens förslag kan medföra, att dessa organisationer finner sin insats i Folk och Försvarssammanhang vara obehövligen eller i varje fall mindre betydelsefull, eftersom statsmakterna kan synas lägga tyngdpunkten i denna verksamhet utanför förbundet. Om endast åtgärder enligt utredningens förslag

genomföras, medför det sålunda vissa risker för en försvagning av förbundet, vilket i sin tur skulle kunna få allvarliga följder för försvarsintresse och försvarsvilja i landet. Redan detta utgör enligt nämndens uppfattning ett starkt motiv för att statsmakterna samtidigt väsentligt ökar sitt stöd åt Centralförbundet Folk och Försvar.

Vidare anför nämnden, att en behövlig intensifiering av förbundets arbete ej kunnat ske på grund av bristen på ekonomiska resurser och fortsätter:

I samband med genomförande av ändringar inom försvarsupplysningens område anser nämnden sammanfattningsvis att den måhända viktigaste åtgärden är att staten lämnar förbundet ett tillräckligt ekonomiskt stöd, ett stöd som borde vara jämförbart med t. e. den statliga insats som göres för det norska Folk og Forsvar.

Den uppfattning rörande Förbundet för folkförsvarets främjande, *Försvarsfrämjandet*, som utredningen givit uttryck för, har icke föranlett några erinringar från remissinstansernas sida.

Anslag och anslagsfördelning

Utredningens allmänt hållna uttalande att det är angeläget att väsentligt ökade medel för försvarsupplysning ställs till myndigheternas förfogande har icke mött någon invändning. Flera remissinstanser har, som delvis framgår av i det föregående återgivna remissyttranden, kraftigt understrukit att behov av ytterligare medel för upplysningsverksamhet föreligger. Dylika uttalanden har gjorts av bland andra *överbefälhavaren, chefen för armén* och *Kooperativa förbundet*. *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* anser för sin del att den av utredningen åbropade omständigheten att mindre än en tredjedels promille av totalförsvarsanslagen utgöres av anslag för upplysningsverksamhet i och för sig icke utgör skäl för en anslagsuppräknig. — *Länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller behovet av att särskilda medel för försvarsupplysningsverksamhet ställas till förfogande även för länsstyrelserna.

De anslagstekniska lösningar som utredningen föreslagit har föranlett flera uttalanden. *Överbefälhavaren* anför sålunda, att den föreslagna lösningen att bestrida kostnaderna för försvarsgrenstidskrifterna från övningsanslag är en framkomlig väg. *Cheferna för armén* och *marinen* biträder däremot icke förslaget att bekosta försvarsgrenarnas tidskrifter från vederbörligt övningsanslag; härvid hänvisas till att dessa tidskrifter icke bör begränsas till att vara enbart utbildningsorgan.

Försvarets civilförvaltning anser, att för upplysning om totalförsvaret bör uppföras ett gemensamt anslag under elfte huvudtiteln, från vilket anslag bör bestridas även kostnaderna för upplysningsnämndens arvoden m. m. Också *Svenska landsbygdens ungdomsförbund* uttalar sig för en samordnad redovisning av upplysningskostnaderna.

IV. Vissa av chefen för armén m. fl. gjorda framställningar rörande upplysningsverksamheten

Försvarsgrenstidskrifterna m. m.

Chefen för armén har (skr. 14/12 1960) till Kungl. Maj:t överlämnat en framställning av Värnpliktiga underofficerares riksförbund. I denna hemställas att tidskriften Arménytt i fortsättningen måtte tillställas även de värnpliktiga underofficerarna. Arméchefen anser för egen del det vara värdefullt om detta önskemål kunde tillgodoses samt hemställer om anvisande av i första hand 30 000 kr. för ändamålet och i andra hand av det mindre belopp som erfordras för tilldelning av tidskriften till enbart de värnpliktiga underofficerare som uttryckt önskemål därom.

Chefen för försvarsstaben ställer sig i avgivet yttrande positiv till framställningen och uttalar, att i och för sig en på motsvarande sätt vidgad tilldelning vore önskvärd även för övriga försvarsgrenstidskrifter.

Chefen för marinen har (skr. 9/9 1960) hemställt bland annat om viss anslagshöjning avseende tidskriften Marinytt, i syfte att kunna öka tidskriftens omfång.

Chefen för försvarsstaben har (skr. 11/8 1961) föreslagit att reservationsanslaget Försvarsupplysning, i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut med anledning av upplysningsutredningens betänkande, för budgetåret 1962/63 upptages med oförändrat belopp. Om försvarsgrenstidskrifterna även i fortsättningen skall ha nuvarande utformning men kostnadsfritt tilldelas även värnpliktiga underofficerare erfordras en anslagsökning med sammanlagt 35 100 kr., varav 25 000 kr. för Arménytt, 6 500 kr. för Marinytt och 3 600 kr. för Flygvapennytt.

Försvarets civilförvaltning har i infordrat yttrande lämnat framställningen utan erinran.

Försvarets civilförvaltning har (skr. 21/8 1961) föreslagit, att det under fjärde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Vissa nämnder m. m. för budgetåret 1962/63 upptages med oförändrat belopp, 225 000 kr.

Broschyr om Sveriges totalförsvar

Chefen för försvarsstaben har (skr. 14/1 1961) — efter att ha inhämtat yttranden från civilförsvarsstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och beredskapsnämnden för psykologiskt försvar — hemställt att 25 000 kr. måtte anvisas för utgivande i en upplaga av 50 000 exemplar av en 32-sidig broschyr om Sveriges totalförsvar på engelska, franska, spanska och tyska språken.

Försvarets civilförvaltning delar i avgivet yttrande försvarsstabschefens uppfattning om behovet av den föreslagna broschyren. Mot kostnadsberäkningarna har ämbetsverket intet att erinra. Ämbetsverket anser att

kostnaderna, om de skall täckas från fjärde huvudtiteln, närmast bör bestridas från anslaget till försvarsupplysning. Ämbetsverket ifrågasätter dock om kostnaderna icke till viss del bör bestridas av medel anvisade under riksstatens tredje, tionde och elfte huvudtitlar.

Statskontoret anser, att kostnaderna för broschyren bör beräknas till högst 23 000 kr. I anslagsfrågan ansluter sig ämbetsverket till civilförvaltningens uppfattning.

Sedermera har chefen för försvarsstaben inkommit med ytterligare två skrivelser i ämnet, dagtecknade den 27 maj och den 7 december 1961. Med sistnämnda skrivelse, som föranletts av ett av Kungl. Maj:t meddelat uppdrag, har överlämnats förslag till manuskript m. m. till förenämnda broschyr. Vidare anmäles, att myndigheternas önskemål om kompletteringar medfört att textvolymen måst utökas varigenom omfånget stigit till 36 sidor. Härvid blir kostnaderna för broschyren — tryckkostnader samt kostnader för klichéer och översättning m. m. — omkring 30 000 kr.

V. Departementschefen

Jag upptar till behandling först frågan om den centrala nämndorganisationen på personalvårdsområdet.

En central nämndorganisation har på ifrågavarande område funnits i någon form sedan mer än tjugo år. Under denna tid har behovet och värdet av en sådan organisation klart ådagalagts. Den nuvarande nämnden på detta område — försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd — tillkom år 1948. Den har till uppgift att genom initiativ och annan vägledande och rådgivande verksamhet främja försvarets personalvård, främst den religionsvårdande, sociala och kulturella verksamheten samt upplysningen om och inom försvaret. Nämnden är direkt underställd Kungl. Maj:t. Den har högst 16 ledamöter. Kungl. Maj:t förordnar en av ledamöterna att vara ordförande.

Försvarets personalvårdsutredning 1958 har föreslagit, att försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd såvitt avser personalvårdsfrågor skall ersättas av en särskild personalvårdsnämnd. I fråga om denna nämnds ställning och organisation föreslår utredningen bland annat följande. Antalet ledamöter i nämnden skall vara 13, varav chefen för försvarsstabens personalvårdsbyrå skall vara självskriven medan de övriga skall utses av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t skall utse ordförande i nämnden. Nämnden bör vara ett organ åt främst överbefälhavaren och sålunda icke vara direkt underställd Kungl. Maj:t. Nämnden bör fungera endast i fred.

De hörda remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt utredningsförslaget eller lämnat detsamma utan erinran. Åtskilliga remissinstanser önskar dock att nämnden skall ställas direkt under Kungl. Maj:t. I fråga om nämndens sammansättning har ett flertal olika förslag framförts.

För egen del vill jag biträda förslaget att ersätta den nuvarande upplysnings- och personalvårdsnämnden med, för personalvårdsområdet, en central personalvårdsnämnd. I personalvårdsnämnden bör som utredningen föreslagit ingå företrädare för myndigheter såväl inom som utom krigsmakten, för organisationer och för personalen. Antalet ledamöter bör som utredningen föreslagit vara 13. Beträffande sammansättningen i övrigt av nämnden torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta.

I motsats till utredningen men i likhet med åtskilliga remissinstanser anser jag att den nya nämnden bör vara direkt underställd Kungl. Maj:t. Nämndens faktiska ställning torde visserligen, såsom överbefälhavaren anfört, icke försvagas om nämnden ställes under överbefälhavaren men det synes mig angeläget att även utåt markera organets självständiga karaktär. Beträffande nämndens uppgifter kan jag i huvudsak ansluta mig till vad utredningen föreslagit. En närmare precisering av uppgifterna torde ankomma på Kungl. Maj:t, som bör utfärda reglerande föreskrifter rörande nämndens uppgifter och verksamhet.

I frågan om arvode m. m. åt nämndens ordförande, ledamöter och sekreterare torde det likaledes få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta. Till frågan om härav föranlett medelsbehov återkommer jag i det följande.

Jag upptar därefter till behandling vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet. Härvid tar jag ställning till vissa spörsmål dels av intresse för samtliga totalförsvargrenar, dels och närmast avseende det militära försvaret. De av 1960 års försvarsupplysningsutredning gjorda, allmänt hållna rekommendationerna avseende en eller flera av de icke-militära totalförsvargrenarna prövar jag inte; det torde få ankomma på vederbörande myndigheter att efter eget bedömande i vanlig ordning framlägga preciserade förslag i aktuella hänseenden.

Den hittills bedrivna försvarsupplysningens främsta syfte har varit att bevara och stärka försvarsviljan. Den har också syftat till att öka intresset och förståelsen för försvaret och främja känslan av samhörighet mellan folket och totalförsvaret. — I upplysningsverksamheten har man i enlighet härmed bland annat sökt klarlägga totalförsvarets uppgifter, sammanhanget mellan utrikespolitiken och försvaret, försvarets materielanskaffning, krigsplanläggning, organisation, ekonomiska förhållanden m. m.

Upplysningens form och innehåll har i allt väsentligt byggt på av 1946 års riksdag i princip godtagna riktlinjer. Enligt dessa bör försvarsupplysningen ge utrymme åt skilda meningsriktningar och statliga direktiv i görlig mån undvikas. Vissa bestämmelser i ämnet är meddelade i det år 1960 fastställda tjänstereglementet för krigsmakten. Enligt dessa gäller bland annat att upplysningsverksamheten bör bedrivas så att den ej framstår som inblandning i den politiska debatten och att polemik därför bör undvikas i frågor där partipräglade meningsskiljaktigheter föreligger. I fråga om de icke-militära delarna av totalförsvaret har inga motsvarande bestämmelser meddelats.

Samarbete på upplysningsområdet har i olika frågor skett emellan berörda myndigheter. Särskilda organ för samarbetet saknas.

För det militära försvarets del har sedan år 1948 försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd verkat såsom vägledande och rådgivande organ på detta område. — Krigsmaktens upplysningsorgan i övrigt består för närvarande av försvarsstabens pressavdelning samt särskilda enheter inom försvarsgrensstaberna. Härjämte finns vid förbanden befattningar för pressofficerare, avsedda att bestridas vid sidan av annan tjänst. Ansvarsfördelningen mellan de centrala upplysningsorganen innebär i stora drag, att försvarsstaben ombesörjer verksamheten i frågor, som är gemensamma för hela krigsmakten eller berör mer än en försvarsgren, medan verksamheten avseende organisations-, utrustnings- och utbildningsfrågor ankommer på försvarsgrensstaberna. Sammanlagt är ett tjugotal personer huvudsakligen sysselsatta med hithörande frågor. — Den militära upplysningsverksamheten är dels inåtriktad, d. v. s. riktad till krigsmaktens personal, dels utåtriktad, d. v. s. riktad till allmänheten. Verksamheten omfattar bland annat presstjänst, upplysning genom radio och television, kontakt, och föreläsningsverksamhet, upplysning till utlandet, distribution av pressklipp, truppsamtal, utgivning av publikationer, anordnande av utställningar, utbildning av upplysningspersonal och krigsplanläggning. Verksamheten i fråga om publikationer omfattar främst utgivning av de tre försvarsgrenstidskrifterna *Arménytt*, *Marinnytt* och *Flygvapennytt*. Dessa avses för staber, förband och viss befälspersonal, i första hand icke i tjänst varande reservbefäl och värnpliktiga officerare. Därjämte utges för flygvapnets luftbevakningspersonal tidskriften *Vårdkasen*.

Civilt försvarets upplysningsverksamhet har i huvudsak bedrivits med utnyttjande av samma media som krigsmakten använder. Även civilt försvarets upplysning är såväl inåtriktad till den egna personalen som utåtriktad till allmänheten. För civilt försvaret är svårigheten att dra en gräns mellan upplysning och utbildning särskilt påtaglig beträffande allmänhetens självskyddsutbildning. I stor utsträckning måste nämligen denna ske genom press, radio o. s. v. Civilförsvarsstyrelsens personella organisation för upplysningsverksamhet omfattar endast en heltidsanställd befattningshavare. Styrelsens upplysningsverksamhet kompletteras genom det statsunderstödda Sveriges civilförsvarsförbund. Verksamheten omfattar presstjänst, upplysning genom radio och television, anordnande av utställningar, kontakt- och föreläsningsverksamhet bland annat i samarbete med Centralförbundet Folk och Försvar, upplysning till utlandet, utgivning av kontaktblad och småskrifter, distribution av pressklipp och produktion av film.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar bedriver upplysningsverksamhet i mycket begränsad omfattning och då i princip icke till allmänheten. Detta överensstämmer med de riktlinjer som uppdrogs vid organets tillkomst.

Inom det ekonomiska försvaret har viss upplysningsverksamhet bedri-

vits på olika områden, exempelvis av kommunikationsverksamheten genom personaltidskrifterna och av överstyrelsen (riksnämnden) för ekonomisk försvarsberedskap genom medverkan i Centralförbundet Folk och Försvars verksamhet.

Försvarsupplysning meddelas förutom av myndigheter även av de frivilliga försvarsorganisationerna, exempelvis Centralförbundet för befälsutbildning och Sveriges civilförsvarsförbund, och av de på allmän upplysningsverksamhet direkt inriktade försvarsföreningarna, huvudsakligast Centralförbundet Folk och Försvar, Riksförbundet för Sveriges försvar och Allmänna försvarsföreningen.

Centralförbundet Folk och Försvar är ett fristående kontaktorgan för en allsidig och folklig försvarsupplysning med syfte att befästa och stärka vårt folks försvarsvilja och vårt lands totala värnkraft. Inom förbundet finns representanter såväl för folkrörelser och huvudorganisationer på näringslivets område som för totalförsvarets olika delar och för de frivilliga försvarsorganisationerna. Verksamheten finansieras i huvudsak av de anslutna organisationerna; statens fasta bidrag över fjärde huvudtiteln till förbundet utgör 28 000 kr. Den huvudsakliga arbetsformen för förbundet har efter hand blivit diskussioner och konferenser kring totalförsvarsproblemen.

1960 års försvarsupplysningsutredning har i betänkande framlagt vissa förslag rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet.

I betänkandet konstaterar utredningen, att behovet av försvarsupplysning ökat. Som orsaker härtill pekar utredningen bland annat på uppbyggnaden av det totala försvaret, de ekonomiska uppoffringarna härför och den åtföljande politiska debatten, publiciteten kring den tekniska utvecklingen och de militära maktmedlens plats i världspolitiken. Utredningen understryker härvid särskilt behovet av upplysning i dessa frågor till ungdomen. Samtidigt framhåller utredningen att utvecklingen av press, radio och television ökat möjligheterna att ge upplysning.

Utredningen anser, att upplysningsverksamheten i princip skall avse totalförsvaret. Utredningen framlägger synpunkter på vilka ämnen upplysning bör meddelas i och behandlar ingående hur upplysningsverksamheten bör utformas i princip för att tillgodose kraven på saklighet och fullständighet. Allmänt uttalas härvid, att de problem som uppstått vid tillämpningen av hittills gällande riktlinjer inte får leda till att upplysningen inom viktiga områden eftersätts. De uttalanden som utredningen gör på olika punkter i detta sammanhang ansluter i allt väsentligt till vad som gäller för närvarande.

Administrationen av totalförsvarets upplysningsverksamhet diskuterar utredningen med utgångspunkt i vissa av utredningen gjorda bedömningar av samordningsbehovet på detta område. Enligt utredningen erfordras för närvarande en principiell samordning men däremot icke ett dagligt sam-

arbete. Något samgående i fråga om verkställigheten anses därför inte lämpligt; undantag göres dock för utgivningen av en för totalförsvaret gemensam upplysningstidskrift, som utredningen föreslår skola tillskapas. — Såsom ledningsorgan för upplysningsverksamheten föreslås en totalförsvarets upplysningsnämnd, sammansatt av kvalificerade företrädare för totalförsvarsgrenarna och utrikesdepartementet samt av riksdagsmän. Nämnden, som föreslås lyda direkt under Kungl. Maj:t, skall ha till uppgift att genom egna initiativ främja upplysningen om totalförsvaret och därmed bidra till att bevara och stärka försvarsviljan samt genom råd och anvisningar till totalförsvarets myndigheter verka för en samordning av upplysningsverksamheten. Nämnden föreslås få en heltidstjänstgörande sekreterare, tillika redaktör för den föreslagna upplysningstidskriften. — Verktälligheten av nämndens beslut föreslås anförtrodd åt en kommitté, sammansatt av nämndens sekreterare samt företrädare för upplysningsorganen inom totalförsvarsledningarna.

I fråga om presstjänsten räknar utredningen med att nuvarande organisation med en jämförelsevis decentraliserad presstjänst bibehålles.

I fråga om publikationsverksamheten föreslår utredningen, som jag nys nämnt, tillskapande av en för totalförsvaret gemensam upplysningstidskrift, utgiven av den nya upplysningsnämnden. Upplagan anges till 80 000 exemplar, varav omkring 70 000 avses för totalförsvarsgrenarnas personal och återstoden till större delen för frivilligorganisationerna och till mindre del för skolor, bibliotek etc. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 280 000 kr. för år. Samtidigt föreslås, att de nuvarande försvarsgrenstidskrifternas spridning och uppgifter begränsas.

I fråga om utställningsverksamheten understryker utredningen bland annat behovet av en samordning men framlägger inga konkreta förslag.

I fråga om film och television uttalas, att produktionen av upplysningsfilm bör närmare anpassas till televisionens behov. Några organisatoriska förändringar föreslås icke.

Beträffande anslagsfrågorna framhåller utredningen allmänt behovet av ökade ekonomiska resurser och förordar bland annat, dock utan närmare precisering, ett kraftigt ökat stöd till Centralförbundet Folk och Försvar. Vidare framhålles önskvärdheten av att de icke militära totalförsvarsgrenarnas ledning ges ökade ekonomiska och personella resurser för upplysningsverksamhet.

Vid remissbehandlingen har utredningens förslag i stort tillstyrkts eller lämnats utan mera väsentliga invändningar av det övervägande antalet av remissinstanserna. Åtskilliga av dessa remissinstanser har dock uttryckt tvekan inför förslaget att utge en särskild tidskrift. — Den i direktiven för utredningen angivna allmänna riktningen att kostnaderna för upplysningsverksamheten inte bör tillåtas stiga har åtskilliga remissinstanser direkt eller indirekt kritiserat. Bland annat har uttryckts önskemål om

att staten skall lämna Centralförbundet Folk och Försvar ett avsevärt kraftigare ekonomiskt stöd än för närvarande. — I flera remissyttranden uttalas vidare, att utredningen bort mera uppmärksamma skolans roll i upplysningsarbetet.

För egen del anser jag, i likhet med upplysningsutredningen och remissinstanserna i allmänhet, att behovet av upplysning om vårt totala försvar har ökat under efterkrigstiden. Orsakerna härtill är flera.

En orsak är den militärpolitiska och den militärtekniska utvecklingen efter kriget. Den utrikespolitiska utvecklingen har icke lett till fred och avspänning. Den ömsesidiga misstron mellan stormakterna har hittills omöjliggjort en överenskommelse i såväl kärnvapen- som nedrustningsfrågorna. Det militärpolitiska läget kan karakteriseras som en terrorbalans kombinerad med upprustning, diplomatisk aktivitet och psykologisk krigföring, s. k. kallt krig. Jämsides därmed har den snabba militärtekniska utvecklingen skapat nya strategiska vapensystem, som propagandamässigt utnyttjats inte minst för att nedvärdera småstaternas försvarsresurser. Exempelvis har i sådant syfte utnyttjats icke blott kärnladdningar utan också uppfinningar, som alltjämt kräver kanske många års utvecklingsarbete innan deras militära betydelse över huvud taget kan bedömas. — Sveriges utrikespolitiska läge, vår alliansfria politik, den militärtekniska utvecklingen och vårt alltmer komplicerade totalförsvar som ett nödvändigt stöd för vår utrikespolitik kräver därför en ökning av försvarsupplysningen.

Till detta kommer såsom en andra orsak människans förändrade situation i samhället. Under 1950-talet har städernas befolkning ökat med drygt en halv miljon människor, medan antalet människor i glesbygderna torde ha minskat med ett par hundra tusen. Denna utveckling väntas fortgå under 1960-talet. Koncentrationen till storstäderna och andra högingustrialiserade områden är uppenbar. Härav följer att trycket på den enskilda människan ökar. Frågorna om utrymning och självskydd får ständigt ökad betydelse. Samtidigt ger den större folktätheten ryktesspridningen ökade möjligheter. Påfrestningarna i en krissituation torde bli särskilt svåra för kvinnorna som förutom insatser i yrkeslivet och i hemmen dessutom skall förbereda den egna familjens utrymning eller på annat sätt delta i försvarsförberedelserna. Vidare finns det skäl att ägna ungdomen särskild uppmärksamhet. Den ökar i antal i storstadsområdena snabbare än någon annan åldersgrupp; den är starkt påverkad av de tekniska framstegen och av propagandan kring dem men är i regel bristfälligt orienterad om orsakerna till andra världskriget och dess förlopp, innebörden av ockupationen av våra grannländer m. m. Detsamma torde gälla motiven för vår alliansfria politik, våra försvarsmöjligheter och vårt försvars fredsbevarande effekt.

En tredje orsak ligger i massmedias utveckling. Den ständiga konsumtionsökningen i fråga om press, ljudradio, television och film ger den

psykologiska krigföringens organisatörer ökade propagandamöjligheter, vilka förstärks av att de svenska nyhetsförmedlingsorganen, i enlighet med de allmänna västerländska frihetsprinciperna, präglas av en öppen och fri nyhetsvärdering med viss kommersiell inriktning. För att möta den psykologiska krigföringen måste i upplysningen om vårt totalförsvär användas samma media. Kravet från pressens och Sveriges Radios sida på snabb och vederhäftig information har också ökat, bland annat i samband med Sveriges medverkan i FN:s engagemang.

Till detta kommer att vårt totalförsvär är både en samhällsfunktion och en uppgift för i princip alla vuxna medborgare. Även i framtiden kommer säkert krigsmaktens verksamhet och de enskilda medborgarnas engagemang i denna samt kostnaderna för det militära försvaret att tilldra sig det största intresset, men man kan också räkna med att allmänhetens intresse för totalförsvarets övriga grenar kommer att öka. Det må gälla planeringen av utrymning och byggandet av skyddsrum, kommunikationsutveckling eller krigsplanläggningen av näringsliv och arbetsmarknad, skol- och yrkesutbildning etc. Härvid är det nödvändigt att i upplysningsverksamheten ge en helhetsbild av vårt försvar som samhällsfunktion. Det är emellertid lika nödvändigt att konkret visa vilken effekt vi får ut av nedlagda kostnader och, inte minst, var medborgarnas egen hembygd kommer in i totalförsvars sammanhanget. Det blir också av väsentlig betydelse att belysa och levandegöra den enskilde medborgarens viktiga roll för vårt försvars samlade styrka. Även i detta sammanhang fordras att medborgaren får översikt över totalförsvarets komponenter, deras speciella förutsättningar och problem samt deras inbördes relationer. För den som har en någorlunda realistisk bild av det lokala och regionala totalförsvarets funktion torde nämligen kraven på den enskilde medborgaren och hans insats framstå som mera meningsfyllda. Härtill kommer vikten av att människorna genom upplysning får ökad kunskap om vad som är väsentligt för att kunna skydda sig mot de faror, som ett nutida krig medför — en upplysning av det slag som bland annat ges i broschyren »Om kriget kommer».

Sammanfattningsvis anser jag, att upplysningsverksamheten om vårt totalförsvär alltmer framstår som en av hörnstenarna i de fredstida förberedelserna för en fullständig och verkningsfull försvarsinsats. En ökning av denna verksamhet är nödvändig för att stärka vår vilja och förmåga att motstå nutida krigföring.

Vad upplysningsutredningen förordat beträffande riktlinjer för upplysningsverksamhetens form och innehåll kan jag, såsom också flertalet remissinstanser, i allt väsentligt ansluta mig till. På några punkter av dessa avsnitt finner jag dock anledning att uttala mig särskilt.

Sålunda vill jag anföra att jag i likhet med utredningen anser att tveksamhet beträffande upplysningsverksamhetens form och innehåll inte får

leda till att viktiga områden i upplysningshänseende eftersätts; jag vill på denna punkt erinra om att i tjänstereglementet för krigsmakten anges att utebliven eller ofullständig information kan minska förtroendet för den militära verksamheten. — Den upplysning som meddelas till de olika totalförsvargrenarnas personal bör som föreslagits i princip gälla hela totalförsvaret. Det är emellertid självfallet, att denna upplysning i skilda fall måste avvägas olika och anpassas till uppgifterna för den personal, för vilken den avses. Också den utåtriktade upplysningsverksamheten bör gälla totalförsvaret, vilket främst bör innebära att man i den upplysning som de skilda totalförsvargrenarna meddelar strävar att redovisa även verksamhetens plats i totalförsvaret. — De av utredningen angivna allmänna riktlinjerna anser jag böra i princip gälla icke blott krigsmakten utan även övriga totalförsvargrenar. Särskilda bestämmelser i ämnet för dessa grenar anser jag icke i regel vara erforderliga. Det torde i stället i första hand få ankomma på den totalförsvarets upplysningsnämnd, som jag föreslår skola inrättas, att följa denna fråga och meddela de rekommendationer, som kan behövas. Ytterligare vill jag — särskilt vad gäller spörsmålen om upplysningens saklighet och fullständighet — hänvisa till att den enskilde befattningshavaren är underkastad samma ämbetsmannaansvar vid handläggning i tjänsten av upplysningsärenden som vid övrig tjänsteutövning. — Såsom utredningen föreslagit bör den inåtriktade upplysningen utgå från den av statsmakterna beslutade målsättningen för försvaret. — Jag delar helt utredningens uppfattning att den inåtriktade upplysningen aldrig får vara polemisk till formen. Detta utesluter givetvis icke att felaktiga sakkuppgifter kan tillrättaläggas. — Utredningens uttalande om att upplysningsverksamheten ej får missbrukas till propaganda i politiska stridsfrågor synes mig i huvudsak motsvara vad som nu är föreskrivet i tjänstereglementet för krigsmakten. Anledning att ändra dessa föreskrifter har jag — som jag anförde i ett interpellationssvar i riksdagens andra kammare den 7 februari 1962 — icke funnit föreligga.

Vad utredningen anført därom att i upplysningsverksamheten bör ingå att ge anvisning på källor där olika uppfattningar på ett tillfredsställande sätt redovisas kan jag ansluta mig till. Jag vill understryka, att utredningens nämnda uttalande innebär bestämda krav på vederhäftigheten hos de källor, till vilka hänvisning får göras. — Utredningen har uttryckt den uppfattningen, att i den inåtriktade upplysningsverksamheten det stundom vore lämpligt att en föreläsare även omtalade vilken hans personliga mening vore. Denna uppfattning kan jag inte dela. Jag hänvisar härvid till vad Publicistklubben i sitt remissutlåtande anført, att — med hänsyn till risken för att subjektiva deklamationer av misstag uppfattas som en del av en objektiv redogörelse — det är klokt att i varje fall i politiska stridsfrågor inskränka befälets information inför trupp till en objektiv redogörelse. — Mot utredningens uttalanden rörande den utåtriktade upplysningsverk-

samheten har jag intet att invända. Jag vill erinra om att jag rörande personalens möjligheter att utom tjänsten deltaga i den politiska debatten redan i förenämnda interpellationssvar den 7 februari 1962 anfört att varje medborgare har samma oinskränkta rätt i detta hänseende.

Det ligger i sakens natur att reglementerade föreskrifter icke kan ge absolut täckning för varje i den dagliga tjänsten uppkommande situation. Jag vill starkt betona att ett betydande utrymme alltid måste lämnas åt den enskilde befattningshavarens egen bedömning av vad efterlevnaden av ett tjänstgöringsreglemente kan kräva i olika situationer.

Jag har i det föregående biträtt förslaget att upplysnings- och personalvårdsnämnden skall upphöra. Jag föreslår i likhet med utredningen att nämnda organ ersättes, på upplysningsområdet, med en totalförsvarets upplysningsnämnd. Som utredningen föreslagit bör denna nämnd lyda direkt under Kungl. Maj:t. Nämndens arbetsuppgifter bör i huvudsak bestämmas på sätt utredningen angivit; det bör dock icke ankomma på nämnden att utge någon tidskrift. Nämnden bör endast fungera i fred. Antalet ledamöter i nämnden bör som föreslagits vara nio. Ledamöterna synes böra utväljas efter i huvudsak de riktlinjer som betänkandet anger, ehuru med möjlighet för Kungl. Maj:t att välja bland en större krets av personer än utredningen förutsatt. Närmare bestämmelser om nämndens verksamhet, ställning och sammansättning torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela.

Då jag som nyss nämnts inte biträder förslaget att nämnden skall utge en totalförsvartidskrift räknar jag med att verkställighetsåtgärderna för nämndens del kommer att bli av betydligt mindre omfattning än utredningen antagit. Med hänsyn härtill anser jag att uppdraget som sekreterare bör kunna skötas av någon befattningshavare vid sidan av ordinarie befattning. Av samma skäl anser jag den föreslagna verkställande kommittén vara överflödig.

Utredningens uttalanden om presstjänsten, om utställningar samt om film och television — vilka icke utmynnar i några preciserade förslag — föranleder icke heller från min sida några förslag.

Utredningens förslag att skapa en statlig upplysningstidskrift om totalförsvaret, företrädesvis avsedd för inåtriktad upplysning, kan jag — i likhet med flera remissinstanser — inte biträda. Det synes mig nämligen vara angeläget att en tidskrift för försvarsupplysning har ett innehåll som till så stor del som möjligt behandlar läsarens direkta intresseområden och att således en viss specialisering av tidskrifterna på detta område äger rum. De nuvarande försvarsgrenstidskrifterna anser jag i detta hänseende numera vara ändamålsenliga. Jag föreslår därför, att det ökade behovet av inåtriktad försvarsupplysning för krigsmaktens del tillgodoses genom en förstärkning av försvarsgrenstidskrifterna. En sådan förstärkning bör ta sikte dels på att öka tidskrifternas upplaga så att tidskrifterna kan — som

bland andra chefen för armén önskat — tillställas även värnpliktiga underofficerare, dels på att höja tidskrifternas kvalitet och, i någon mån, omfång. En mindre ökning av medelsanvisningen till tidskriften Vårdkasen bör även ske. Sammanlagt föreslår jag för hithörande ändamål en anslagshöjning av ca 75 000 kr.

I fråga om Centralförbundet Folk och Försvar vill jag, i anslutning till utredningens allmänna rekommendation och till önskemål från åtskilliga remissinstanser, föreslå en avsevärd ökning av det statliga ekonomiska stödet.

Jag utgår härvid från det allmänt vitsordade behovet av att öka den utåtriktade försvarsupplysningen. En dylik ökning kan genomföras på olika sätt. För egen del anser jag det angeläget att en icke oväsentlig del av upplysningen meddelas i fördjupad form och avses främst för de opinionsbildande grupperna. Sådan upplysning bör om möjligt utformas så att den stimulerar till aktivt studium från olika synpunkter av totalförsvaret eller delar av detta. På detta område synes mig centralförbundet ha särskilda förutsättningar att göra en god insats. Organisationens ekonomi utgör emellertid hinder för en utvidgning av verksamheten.

En ökning av stödet till förbundet synes mig böra avse följande ändamål. Förbundets stab av kvalificerade sekreterare bör utökas från två till tre. Den nye sekreteraren skulle härvid avses främst för konferenser, kortare kurser och lokala möten, vilka förutsättes skola öka till antalet. Kostnaderna för lön m. m. för en sådan sekreterare uppskattar jag till 40 000 kr. för år. — Den nuvarande konferens- och kursverksamheten bör utökas. Här avses dels rikskonferenser av några dagars längd, dels konferenser för lärare omfattande ett par dagar, dels ock ortskonferenser på kvällstid främst för klarläggande av totalförsvarets funktioner på en viss ort. Samtliga nämnda konferens- och kursformer har grundligt prövats inom förbundet och befunnits vara lämpliga arbetsformer. Jag uppskattar det behövliga medeltillskottet för en dylik intensifiering av arbetet till 62 000 kr. — Vissa för centralförbundet nya eller delvis nya verksamhetsformer bör upptas. Här skulle kunna ifrågakomma åtgärder i syfte att stimulera andra föreningar, exempelvis studieförbund, till verksamhet på försvarsupplysningens område. Centralförbundets roll skulle därvid närmast vara att svara för utarbetande av underlag för sådan verksamhet och att verka för att detta underlag kommer till utnyttjande. Vissa åtgärder av detta slag förberedes inom förbundet, delvis med hjälp av statliga medel som särskilt anvisats härför. För en kontinuerlig verksamhet av detta slag saknas däremot medel. Vidare skulle kunna ifrågakomma att, i syfte att tjäna ett mera fördjupat studium av försvarets problem, utge en skriftserie i ämnet, exempelvis av det slag som utges av Utrikespolitiska institutet under rubriken Världspolitikens dagsfrågor. Det synes mig icke uteslutet att en dylik serie skulle kunna göras ekonomiskt självbärande. För hithörande ända-

mål uppskattar jag behovet av ytterligare medel till avrundat 25 000 kr.

Sammanlagt föreslår jag sålunda, att medelsanvisningen under fjärde huvudtiteln till centralförbundet ökas från nuvarande 28 000 kr. med 127 000 kr. till 155 000 kr.

Flera remissinstanser har understrukit skolans möjligheter att meddela upplysning om totalförsvaret. Härvid har man särskilt framhållit möjligheten att i samhällsorienteringen ge också de unga kvinnorna en grundläggande upplysning om vårt totalförsvaret. Jag delar remissinstansernas uppfattning i detta avseende och förordar att skolans möjligheter i detta hänseende tillvaratas. — Principiellt synes det mig härvid lämpligt, att undervisningen om försvaret samordnas med undervisningen om fredsfrågan. Det bör tydligt framhållas, att det för vårt land inte föreligger någon motsättning mellan försvars- och fredssträvandena. Vad gäller undervisningens innehåll är det väsentligt att för de unga klarlägga vårt försvars frihets- och fredsbevarande syfte och att påvisa, att vårt riksförsvaret omfattar även andra grenar än krigsmakten. Vidare är det viktigt att betona, att försvaret är både en samhällsfunktion och en medborgerlig uppgift för envar. — I frågan om läroplanens innehåll ankommer i princip på Kungl. Maj:t att besluta. Vissa utredningar på området har redan utförts inom skolöverstyrelsen, vilka också har avsatt resultat bland annat i undervisningsplanen för rikets folkskolor. Jag förutsätter att man vid utarbetande av nya läroplaner för olika skolformer i första hand inom ämnet samhällskunskap bereder ökat utrymme för försvarsupplysning.

En del försvarsupplysande åtgärder bekostas nu från andra anslag än anslaget till försvarsupplysning. Jag föreslår, att kostnaderna för vissa sådana åtgärder från och med nästa budgetår bestrides från försvarsupplysningsanslaget, som av nämnda skäl bör uppräknas med sammanlagt 39 300 kr. Av nämnda belopp avser 16 300 kr. arvoden till författare av artiklar till försvarsgrenstidskrifterna, vilka arvodeskostnader hittills bestritts av försvarsgrenarnas övningsanslag, 5 000 kr. kostnader för den årligen utkommande publikationen Militära fakta, vilka kostnader hittills bestritts av anslaget Publikations- och blankettryck, samt 18 000 kr. kostnader för upplysnings- och propagandafilm, vilka kostnader hittills bestritts från anslaget Försvarsfilm (jfr prop. 1962: 1, bil. 6, s. 313).

Chefen för försvarsstaben har föreslagit utgivande av en broschyr för utlandet om Sveriges totalförsvaret. Jag anser detta vara en betydelsefull åtgärd, varigenom en påtaglig brist skulle botas. Sedan numera överlämnats manuskript m. m. till en sådan broschyr, vill jag därför föreslå att för ändamålet beräknas ett engångsbelopp av 30 000 kr.

Sammanlagt bör anslaget Försvarsupplysning, vid ett bifall till vad jag i det föregående föreslagit, uppräknas med avrundat 274 000 kr. till 480 000 kr.

Anslaget Vissa nämnder m. m. har budgetåret 1960/61 belastats med

200 180 kr. och är för innevarande budgetår uppfört med 225 000 kr. För nästa budgetår bör från anslaget bestridas kostnaderna för de nu föreslagna två nya nämnderna, vilka uppskattningsvis drar en årlig kostnad av 8 000 kr. vardera. Samtidigt bortfaller emellertid kostnaderna för upplysnings- och personalvårdsnämnden. Med beaktande av nu angivna omständigheter föreslår jag att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1962/63 anvisa till

- a) *Försvarsupplysning* ett reservationsanslag av 480 000 kr.;
- b) *Vissa nämnder m. m.* ett förslagsanslag av 225 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Grimlund